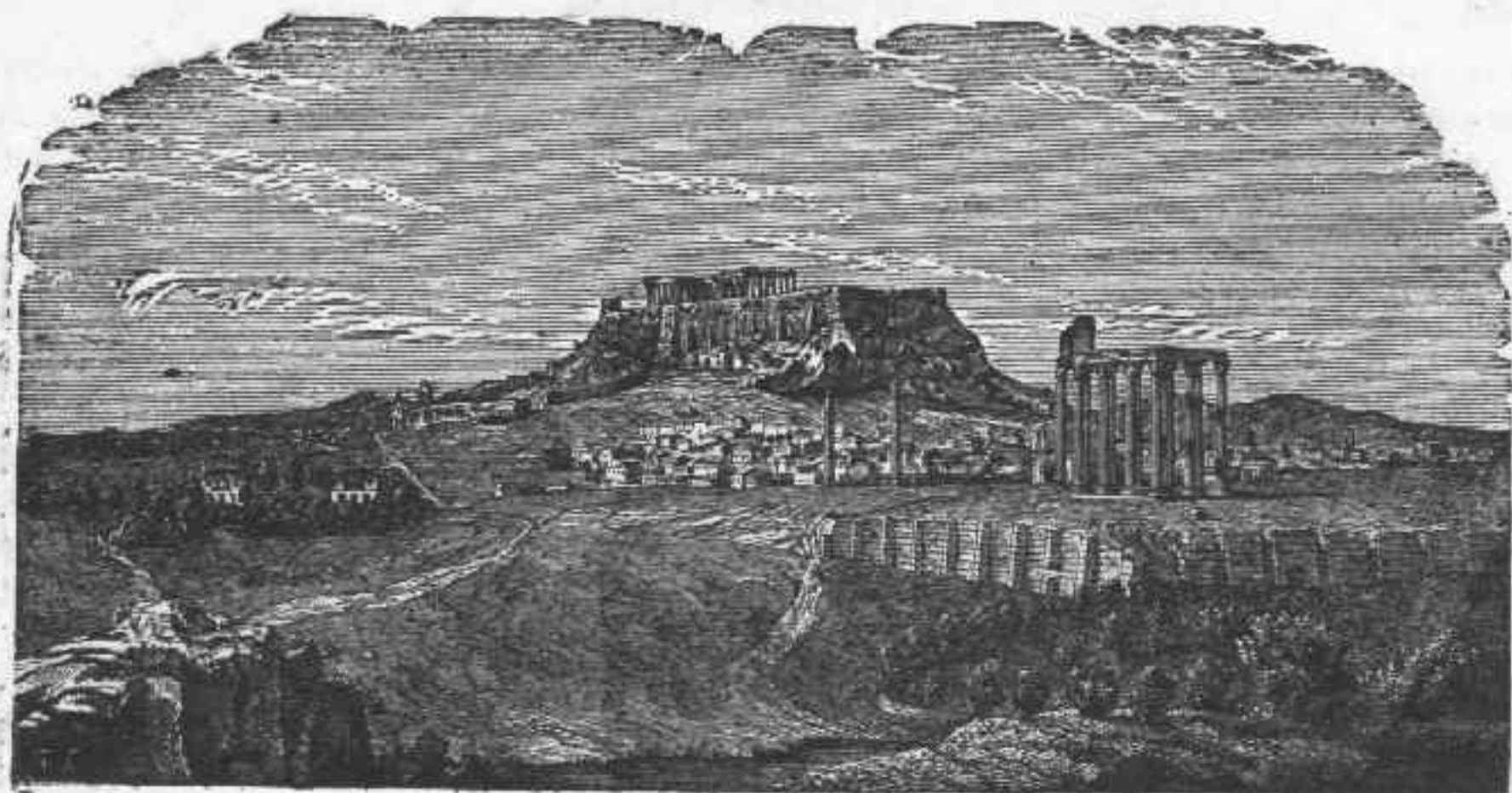

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1868.

ΤΟΜΟΣ ΙΗ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 428.

ΠΛΑΤΩΝΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

Γ' (*).

ΥΠΟ

Θ. ΚΑΡΟΥΣΟΥ.

Φαίδρος.

Εἰς οὐδένα ἕτερον τῶν Πλατωνικῶν Διαλόγων ἢ εἰς τὸν Φαῖδρον ἐμφαίνεται τοσοῦτος πλοῦτος θεωριῶν, τοσαύτη θαψίλεια μεταφυσικῶν, ἠθικῶν καὶ καλλιλογικῶν σχέσεων συγκινημένων μετὰ νεαζούσης ποιητικῆς φαντασίας, ἥτις διαποικίλλει τὰ πάντα διὰ τῶν γοητευτικῶν περιγραφῶν τῆς περιστοιχίζουσας ἡμᾶς ἐξωτερικῆς φύσεως, διὰ τῶν παρεννευμένων ψυχγωγικῶν μυθολογημάτων καὶ διὰ τῆς ἀράτου καλλονῆς τῆς τῶν ἐννοιῶν πλαστικῆς ἐκδηλώσεως. Οὐδαμοῦ ἄλλοθι ἢ ἐν τῷ Φαίδρῳ διατρανοῦται ἡ ἐντεχνος ἐκείνη δεξιότης τοῦ συγγραφέως, δι' ἧς, καὶ τοι πραγματευόμενος περὶ ζητημάτων δοκούντων ἐξωθεν ἀσχέτων καὶ ἀσυναρτήτων πρὸς ἀλλήλα, οἷον περὶ Ἔρωτος, περὶ Ἰδεῶν καὶ περὶ ῥητορικῆς τέχνης, ἀπαρτίζει ὁμως ἐκ τούτων ἀπάντων ὅλον τι συμπαγὲς καὶ εὐρυθμον, ἀδιασπᾶστος

συμπλεκομένων τῶν μερῶν αὐτοῦ καὶ στερῶς συν-αρμολογουμένων πρὸς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν, πρὸς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐνότητα. Ἀλλ' ἵνα προβῶμεν ἀστεμφεῖ βήματι εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῶν στοιχείων τοῦ Πλατωνικοῦ τούτου Διαλόγου καὶ εἰς τὴν διασάφησιν τῶν καθ' ἕκαστα ἐξ ὧν συνάγεται ὁ σκοπὸς αὐτοῦ καὶ ἡ ἐνότης, δεῖον ἵνα προηγουμένως διεξέλθωμεν ὅσον ἐπιδέχεται ἡ φύσις τοῦ πράγματος συνοπτικώτερον τὸ περιεχόμενον τοῦ Διαλόγου, παρακολουθοῦντες πιστῶς καὶ ἀπαρεγκλίτως τὰ ἴχνη αὐτοῦ τοῦ συγγραφέαντος.

Ὑπόθεσις τοῦ Διαλόγου. Ὁ Σωκράτης ἀπαντᾷ καθ' ὁδὸν τὸν φιλόλογον Φαῖδρον πορευόμενον πρὸς περίπλτον ἐξω τοῦ τείχους τῆς πόλεως, καὶ πληροφορηθεὶς, παρ' αὐτοῦ ὅτι ἔρχεται παρὰ Λυσίου τοῦ ῥήτορος, ὅστις διατρίβων παρ' Ἐπικράτει τῷ δημαγωγῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Μορύχου ἀνέγνωσε πρὸς αὐτὸν ἐρωτικὸν τινα λόγον ὑπ' αὐτοῦ συντεταγμένον χάριν παιδιᾶς, ὅπως πείσῃ εὐειδῆ τινα νεανίαν ὅτι πρέπει νὰ χαρισθῇ ὅχι εἰς τὸν ἐραστὴν του ἀλλ' εἰς τὸν μὴ ἐρῶντα, ἐκδηλοῖ πρὸς τὸν Φαῖδρον τὴν διακαῇ ἐπιθυμίαν του, ὅπως ἀκούσῃ τὸν λόγον ἐκείνον, οὗ τινος τὸ θέμα παρίσταται λίαν ἐπαγωγὸν καὶ περιπούδαστον. Ὁ δὲ, γινώσκων τὴν τοῦ Σωκράτους ἐμπειρίαν καὶ τὴν ἀκοὴν λόγων τὸ πρῶτον μὲν ἀποποιεῖται θρυπτόμενος ἐπὶ προφάσει ὅτι ἄπειρος ὢν

(*) Ὡς τὰ μ. Ζ' σ. 200, 227 καὶ 241, καὶ τ. ΙΗ' σ. 23, 63 καὶ 103.

τῆς ρητορικῆς τέχνης· δυσκόλως ἠδύνατο νὰ ἀπομνημονεύσῃ ὅλον τὸν λόγον τοῦ Λυσίου τοῦ δεινοτάτου τῶν συγχρόνων του συγγραφέων, ἀλλὰ μόνον ἐν κεφαλαίοις νὰ ἐκθέσῃ τὴν διάνοικιν σχεδὸν ἀπάντων τῶν ἐπιχειρημάτων του, δι' ὧν ἐπεζήτηι νὰ συστήσῃ τὴν ὑπεροχικὴν διαφορὰν τοῦ μὴ ἐρῶντος ἀπὸ τοῦ ἐρῶντος. Τέλος δὲ φωραθεὶς ὑπὸ τοῦ Σωκράτους ὅτι ἔχει κεκρυμμένον τὸν λόγον ὑπὸ τὸ φέρεμά του ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ, εἰσκούει τὰς παρακλήσεις του συγκατατιθέμενος εἰς τὴν ἀνάγνωσιν. Καταβάντες λοιπὸν ἀμφοτέροι παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ διελθόντες διὰ τῶν ὑδατίων τοῦ ποταμοῦ ἀνυπόδητοι κατεκλίθησαν ἐπὶ τῆς πόας ὑπὸ τὴν σκιὰν πλατείας καὶ ὑψηλῆς πλατάνου, ἐνθα ὁ Σωκράτης κατακνηλούμενος ὑπὸ τῶν καλλονῶν τῆς φύσεως ἐξωτερικεῖται μετ' ἐνθουσιώδους συγκινήσεως τὰς ἐνδομύχους τῆς ψυχῆς του διαθέσεις, περιγράφων τὸ ὕψος καὶ τὸ σύσκιον τῆς παρὰ τῇ πλατάνῳ ἐκφυεῖσης λύγου, καὶ τὴν ἀκμαίαν αὐτῆς ἐξάνθησιν τὴν διαχέουσαν εἰς τὸν τόπον τερπνὴν εὐωδίαν, τὴν χαριστάτην ἐκείνην πηγὴν, ἐξ ἧς ῥεεὶ ὑπὸ τὴν πλάτανον μάλα ψυχρὸν ὕδωρ. Πρὸς δὲ, τὸ εὐπνουν τοῦ τόπου, ὅπερ ἐστὶ τοσοῦτον ἡδὺ καὶ εὐάρεστον συνδυαζόμενον μετὰ τοῦ ἐν ὥρᾳ θέρους λιγυροῦ τῶν τεττίγων τερπεσίματος, ἐπὶ τέλους δὲ τὸν πυκνὸν ἐκεῖνον χόρτον ἐφ' οὗ κτεκκλίνων τις τὴν κεφαλὴν του ἐν ἐδάφει ὅπως οὖν ἀνωρερεὶ δύναται ἄδρως ν' ἀναπαύηται.

Ἐν δὲ τῆς θέσεως ταύτης ἐνθα ἐμυθολογεῖτο ὅτι ὁ Βορέας ἤρπασέ ποτε τὴν Ἰσθμίουσαν συμπίζουσιν μετὰ τῶν Νυμφῶν παρὰ ταῖς ὄχθαις τοῦ Ἰλισσοῦ λαμβάνων τὸ ἐνδόσιμον ὁ Φαῖδρος, παρεκθιτικῶς ἐρωτᾷ καθ' ὁδὸν τὸν Σωκράτην ἂν πιστεύῃ τὸ μυθολόγημα τοῦτο. Πρὸς ἔν ἀπαντῶν οὗτος ἐὰν ἐδίσταζον, λέγει, ὡς οἱ σοφοί, ὑπαινιττόμενος τοὺς φιλοσόφους καὶ τοὺς σοφιστὰς τοὺς ἀλληγορικῶς ἐρμηνεύοντας τοὺς μύθους, ἠδυνάμην νὰ παράσχω ἀλληγορικὴν ἐρμηνείαν εἰς τὸν μῦθον τοῦτον· ἀλλ' ἐγὼ ὦ Φαῖδρε, εἰ καὶ θεωρῶ ὡς εὐφυεῖς τὰς τοιαύτας ἐρμηνείας, ὁμολογῶ ὅτι «δέονται καὶ κόπου καὶ ἐπιτηδεύτητος καὶ εὐνοϊκῶν περιστάσεων, διότι ὁ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολούμενος ἀναγκάζεται νὰ ἐρμηνεύσῃ καὶ τὰ περὶ τῶν Ἱπποκενταύρων καὶ τῆς Χιμαιράς καὶ τὰ περὶ τῶν Γοργόνων καὶ τῶν Πηγᾶσων καὶ τὰ περὶ πολλῶν ἄλλων ἔτι παραδοξοτέρων τεράτων μυθολογούμενα· ἅπερ ἐὰν τις μὴ πιστεύων ὡς ἀληθὴ ζήτητῃ νὰ τὰ ἀνάξῃ εἰς τοὺς κανόνας τῆς πιθανότητος, ἀναγκασθῇσεται ὅπως καταδραπνήσῃ τὸν πολύτιμον χρόνον εἰς μηδαμινὰς λεπτολογίας. Ἐγὼ δὲ δὲν ἔχω καιρὸν ν' ἀσχολώμαι περὶ τὰ τοιαῦτα· διότι οὐδέπω κατάρθωσα νὰ ἐκπληρώσω τὴν ἐντολὴν τοῦ ἐν Δελφοῖς Θεοῦ, νὰ

γνώρισω τὸν ἑαυτὸν μου· μοὶ φαίνεται δὲ γελοῖον ἐνῷ ἔτι ἀγνοῶ τοῦτο τὸ οἰκεῖον νὰ ἐξετάζω τὰ ἀλλότρια. Ὅθεν παραιτησάμενος τῆς ἀλληγορικῆς ἐρμηνείας τῶν μυθολογημάτων τούτων καὶ ἐπόμενος τῇ δημῳδῇ περὶ αὐτῶν πίστει ἐξετάζω ὅχι τὰ ἅπαντα εἰς ἐμὲ ἀδιάφορα, ἀλλὰ τὸν ἑαυτὸν μου· ἀσχολεῖμαι ὅπως ἀνακαλύψω ἂν ἦμαι θηρίον τι πολυπλοκώτερον καὶ ἀγριώτερον τοῦ Τυφῶνος, ἢ ἡμερώτερον καὶ ἀπλούστερον ζῶον, μετέχον θείας τινὸς καὶ εὐγενοῦς φύσεως.

Ταῦτα δὲ πρὸς ἀλλήλους διαλεγόμενοι ἐφθασαν εἰς τὴν προμνησθεῖσαν θέσιν. Κατακλιθέντων οὖν ὑπὸ τὴν πλάτανον ὁ Φαῖδρος ἀναγινώσκει τὸν λόγον τοῦ Λυσίου.

Ὁ ἐρωτικὸς οὗτος λόγος εἶναι ρητορικὴ μελέτη ἐν εἴδει ἐπιστολῆς ἀπευθυνομένης πρὸς τι μεῖράκιον, δι' ἧς ὁ ἐπιστέλλων ὑποτίθεται ὅτι, καί τοι ἐν πράγματι ἐρωτόληπτος ὢν πρὸς αὐτὸ, ἀποπειράται ἵνα τῷ ἀποδείξῃ ὅτι προτιμότερον εἶναι νὰ χαρισθῇ εἰς αὐτὸν ὡς δῆθεν μὴ ἐρῶντα ἢ εἰς ἐραστήν. Ἰδοὺ δὲ τὰ κεφαλαιωδέστερα τῶν ἐπιχειρημάτων, ἅτινα χρηταί πρὸς ἐπιστήριξιν τοῦ θεματός του, δυσπερίληπτα ὄντα ἔνεκεν τῆς ἐπικρατούσης σοφιστικῆς τερθρείας, ἔνεκεν τῆς ἐλλείψεως λογικῶν διαιρέσεων καὶ τῆς συνεχοῦς τῶν αὐτῶν ἢ καὶ παραπλησίων ἐννοιῶν ἐπαναλήψεως.

«Ἄκουσόν με, γράφει ὁ ἐπιστέλλων πρὸς τὸν ἐρώμενον παῖδα, μὴ ἀποποιηθῇς τὴν αἴτησίν μου ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι δὲν εἶμαι ἐραστὴς σου· διότι ὁ μὲν ἐραστὴς, ἀφοῦ ἤπαξ ἐκπληρώσῃ τὸ πάθος του, μεταμέλεται τότε διὰ τὰς ὁποίας ὑπέστη θυσίας ὑπὲρ τοῦ ἐρωμένου του, ἀναλογιζόμενος εἰς ὅσας ζημίας τῶν ὑπαρχόντων του, εἰς ὁποίους κόπους καὶ ἀγωνίας τὸν ἐξέθεσε τὸ πάθος τοῦ ἐρωτος, ὁ δὲ μὴ ἐραστὴς οὐδέποτε μεταμέλεται, διότι τὰς πρὸς τὸν ἐρώμενον εὐποιίας του δὲν πράττει ἐλαυνόμενος ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τοῦ πάθους, ἀλλ' ἐκουσίως καὶ ὀρθῶς βουλευόμενος. Ναὶ μὲν λέγουσιν ὅτι ὁ ἐραστὴς κατέχετται ὑπὸ ζωντῶν αἰσθημάτων καὶ ὅτι εἶναι ἔτοιμος λόγοις τε καὶ ἔργοις νὰ ἐπισπάσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν ἐχθρὰν καὶ τὸ μῖσος ἀπάντων τῶν ἄλλων ἵνα εὐαρεστήσῃ ἓνα μόνον, τὸν ἐρώμενον. Ἀλλ' ὅμως εἶναι θετικὸν καὶ βέβαιον, ὅτι ὁ ἐραστὴς, μεταβάλλων ἀντικείμενον ἐρωτος διὰ τὸ ἀψίκορον καὶ ἀσχετον τῶν αἰσθημάτων του, ἐπὶ τοσοῦτον μετατρέπεται ὥστε, ἐὰν τὸ ἀπαιτῇ ὁ νέος ἔρως του, καὶ κοποῖ οὗς ἤρᾳτο πρότερον. Ὅθεν πῶς νὰ χαρισθῇ εἰς ἀνθρώπον πάσχοντα τοιοῦτον νόσημα, ἐνῷ καὶ αὐτὸς ὁ πάσχων σὺνοιδε τὴν παραφροσύνην του, πλὴν ὁμολογεῖ ὅτι δὲν δύναται νὰ χαλινώσῃ ἑαυτόν; — Ἄλλως δὲ ἐὰν φοβῇσθαι τὴν κοινὴν γνώμην μήπως δυσφημισθῇς γενομένων γνωστῶν τῶν σχέσεών σου,

ὁ κίνδυνος εἶναι ἐκ μέρους τῶν ἐρώντων, οἵτινες ἐπαιρόμενοι διὰ τὸ κατόρθωμά των φιλοτιμοῦνται νὰ τὸ διακωιδωνίζωσι καὶ νὰ διαδίδωσιν εἰς τὸ κοινὸν ὅτι οἱ κόποι των δὲν ἐμπταιώθησαν· ἐνῷ ἀπ' ἐναντίας οἱ μὴ ἐρώντες, ἀνώτεροι γινόμενοι τῶν φιλοτιμιῶν καὶ τῶν ἐπιδείξεων, προτιμῶσι τὴν ἰδίαν αὐτῶν καὶ τὴν τῶν ἐρωμένων ὠφέλειαν ἀντὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων κενῆς ὑπολήψεως. Ἐνδέχεται δὲ καὶ ἄλλος φόβος νὰ καταλαμβάνῃ τὴν ψυχὴν σου, νομίζεις ἴσως ὅτι ἡ μόνιμος φιλικὴ εἶναι πρᾶγμα δύσκολον, καὶ ὅτι ἐὰν ἡ φιλικὴ δὲν ἔχῃ σκοπὸν ἐρωτικόν, ἢ ἐκ τῆς ῥήξεως προερχομένη βλάβη καθίσταται κοινὴ εἰς ἀμφοτέρους· ἐὰν ὅμως συμβῇ ἡ ῥῆξις ἀφοῦ θυσιάσῃς ὅ,τι ἔχεις τιμωφέστερον, τὴν τιμὴν σου, ἡ βλάβη ἐπέρχεται μεγίστη εἰς σὲ μόνον. Ἐπόμενον λοιπὸν εἶναι νὰ φοβῇσαι μᾶλλον μήπως ἐχθρευθῇς πρὸς τοὺς ἐραστάς· διότι οὗτοι εὐρίσκουσι συχνάκις ἀφορμὰς νὰ λυπῶνται καὶ νὰ ταράττωνται, ὑφορώμενοι ὅτι τὰ πάντα γίνονται ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν βλάβῃ· διὸ ἀποτρέπουσι τοὺς ἐρωμένους των πάσης μετὰ τῶν ἄλλων ἐπιμιξίας καὶ οἰκειότητος, φοβούμενοι μήπως οὗτοι τοὺς ὑπερέβλωσιν εἴτε κατὰ τὸν πλοῦτον, εἴτε κατὰ τὴν νοσηρότην, εἴτε κατ' ἄλλο τι πλεονέκτημα. Ἐὰν λοιπὸν σὲ πείσωσι ν' ἀπέχεσαι τούτων σὲ καταστρίβουσιν ἔρημον φίλων· ἐὰν δὲ ἀποβλέπων εἰς τὸ ἰδίόν σου συμφέρον ἀποβάλλῃς τὰς ἀξιώσεις των, θέλεις περιέλθειν μετ' αὐτῶν εἰς ῥῆξιν. Ὅσοι ὅμως ὀφείλουσι τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἐπιθυμιῶν των οὐχὶ εἰς τὸν ἔρωτα, ἀλλ' εἰς τὴν ἀρετὴν των, πόρρω ἀπέχοντες τοῦ νὰ θεωρῶσι μὲ ζηλότυπον ὁμῶς τὰς πρὸς ἄλλους σχέσεις τοῦ ἐρωμένου των, ἀπ' ἐναντίας μισοῦσι μὲν τοὺς ἀποφεύγοντας τὴν συναναστροφὴν του θεωροῦντες τὴν ἀποφυγὴν των ὡς περιφρόνησιν, χαίρουσι δὲ διὰ τοὺς σχετιζομένους πρὸς αὐτὸν, καθὼς ἐκ τῆς μετ' ἐκείνων συναναστροφῆς ὠφελοῦμενον. Ὅθεν πολὺ πιθανώτερον εἶναι νὰ ἐπιτείνηται ὡς ἐκ τούτου ἡ φιλικὴ των ἢ νὰ χαλαρῶται. Πρὸς δὲ τούτοις, ἐὰν ἐπιδιώκῃς τὴν βελτίωσίν σου, πείθου εἰς ἐμὲ μᾶλλον ἢ εἰς τὸν ἐραστὴν, ὅστις καὶ παρὰ τὴν ἀλήθειαν ἐπαινεῖ πάντα λόγον καὶ πᾶσαν πράξιν σου, εἴτε φοβούμενος μὴ σὲ δυσχρεστήσῃ, εἴτε καὶ ἀπαιτῶμενος διὰ τὸ πάθος τοῦ ἔρωτος· διότι ἐὰν μὲν δυστυχῇ καὶ δὲν ἐπιτυχῇ τὴν ἐπιθυμίαν του, παροργίζεται καὶ δι' αὐτὰ τὰ ἀδιάφορα· ἐὰν δὲ εὐτυχῇ, ἐξυμνοῖ καὶ αὐτὰ τὰ φαῦλα· ἐὰν ὅμως πείθεσαι εἰς ἐμὲ, δὲν θέλω ἀποβλέπειν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν προῦσαν ἡδονὴν μου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ὠφελειάν σου, ὅχι νικώμενος ὑπὸ τοῦ ἔρωτος, ἀλλὰ κυριεύων τὰ πάθη μου, οὐδὲ διὰ μικρὰς ἀφορμὰς ταχέως παραφερόμενος εἰς ἀδιάλλακτον ἔχθραν, ἀλλὰ διὰ μεγάλης βραδείας καὶ ὀλίγον ὀργιζόμενος. Ἐὰν δὲ

νομίζῃς ὅτι δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ζωηρὰ φιλικὴ ἄνευ ἔρωτος, ἀναλογίσθητι ὅτι ἐὰν οὕτως εἴχῃ τὸ πρᾶγμα, οὔτε πρὸς τοὺς υἱοὺς οὔτε πρὸς τοὺς γονεῖς μας θὰ ἡσθάνομεθα στοργὴν, οὔτε πιστοὺς φίλους θὰ εἴχομεν ὧν ἡ φιλικὴ δὲν πηγάζει ἐκ τοῦ ἔρωτος, ἀλλ' ἐξ ἄλλης τινὸς αἰτίας. Πρὸς δὲ ἐὰν ὀφείλῃ τις νὰ χαρίζηται εἰς τοὺς ἐραστάς ἅτε μάλιστα δεομένους, ἔπεται ὅτι καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ὀφείλει νὰ εὐεργετῇ οὐχὶ τοὺς μάλιστα ἀξίους εὐεργεσίας, τοὺς ἀρίστους, ἀλλὰ τοὺς μάλιστα δεομένους· διότι οὗτοι ἀπαλλαγέντες ἀπὸ μεγίστων κακῶν θέλουσι χρεωστῆναι εἰς αὐτὸν ἀπείρους χάριτας. Ὅθεν καὶ ἐν ταῖς ἰδίαις εὐωχίαις δὲν εἶναι ἄξιον νὰ προσκαλῇς τοὺς φίλους σου, ἀλλὰ τοὺς ἐπαίτας καὶ τοὺς πειναλέους, Πλὴν ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα· ὀφείλεις βέβαια νὰ χαρίζῃσαι ὅχι εἰς τοὺς σφόδρα δεομένους καὶ μόνον ἐρώντας, ἀλλ' εἰς τοὺς μάλιστα δυναμένους ν' ἀποδώσωσι τὴν χάριν καὶ ἀξίους τῆς ἀγάπης σου· οὐδὲ εἰς τοὺς δρεψομένους τὸ ἄωτον τῆς νεότητός σου, ἀλλὰ τοὺς μεταδώσαντας τὰ ἀγαθὰ των καὶ ἐν τῇ προδεδοκυῖᾳ ἡλικίᾳ σου· οὐδὲ εἰς τοὺς περιποιουμένους σε ἐπ' ὀλίγον χρόνον, ἀλλὰ τοὺς διατηρήσαντας τὴν φιλικὴν ἀδιακρίτως παρὰ πάντα τὸν βίον. Σὺ οὖν βάλε εἰς τὸν νοῦν σου τὰς παραγγελίας ταύτας· ἀναλογίσθητι δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τοὺς μὲν ἐρώντας οἱ φίλοι ἐπιπλήττουσιν ἀποπειρώμενοι ἵνα τοὺς ἀποτρέψωσιν ἀπὸ τοιοῦτου ὀλεθρίου πάθους, τοὺς δὲ μὴ ἐρώντας οὐδεὶς ποτε τῶν οἰκείων ἐμέμφθη ὅτι ἡ γαλήνη τῆς ψυχῆς των εἶναι εἰς αὐτοὺς ἐπιζήμιος.»

Περὰντα ὁ Φαῖδρος τὴν ἀνάγνωσιν ἔρωτᾷ τὸν Σωκράτη μετὰ πολλῆς τῆς φαιδρότητος πῶς σοι φαίνεται ὁ λόγος; Πιστεύεις, ὦ Σώκρατες, ὅτι εὐρίσκειται ἐν Ἑλλάδι ἄλλος τις ἱκανὸς νὰ πραγματευθῇ τὸ αὐτὸ θέμα μετὰ πλείονος εὐφραδείας καὶ χάριτος; Ἀλλὰ δέον, ἀπεκρίθη ὁ Σωκράτης, νὰ θέσωμεν διάκρισιν τινα· διότι ἂν διανοῇσαι νὰ ἐπαινέσῃς τὸν Λυσίαν ὅτι μετεχειρίσθη πρὸς ἔκφρασιν τῶν ἰδεῶν του ἀκριβολογίαν καὶ ὅρους στρογγύλους καὶ τατορνευμένους, ζύμφημι· δὲν πείθομαι ὅμως ὅτι καὶ ἐξήντηλυσεν ἀρκούντως τὴν ὕλην τοῦ λόγου του, ὅτι καὶ ἐξεπλήρωσε πᾶν εἴτι ἀπῆται ἡ φύσις τῆς ὑποθέσεως, ἀναπτύξας αὐτὴν μετὰ τῆς προσεκρούσης ἐντελείας καὶ σπουδαιότητος· διότι πολλοὶ παλαιοὶ ποιηταὶ καὶ ποιήτριαι ἐξέφρασαν περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος πολλὰ ἀξιόλογα νοήματα, ἐξ ὧν ἔχων τὸ στηθός μου πεπληρωμένον δίκην ἀγγείου, αἰσθάνομαι ὅτι δύναμαι ν' ἀπαγγείλω ἕτερα ἐφάμιλλα πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Λυσίου ῥηθέντα.

Ὁ Φαῖδρος ἐκπλαγείς εἰς τὴν ἀπάντησιν ταύτην τοῦ Σωκράτους ὑπόσχεται ὅτι, ἂν κατορθώσῃ, κατὰ τὰς διαβεβαιώσεις του, νὰ ἐκθέσῃ περὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος καλῆτερα καὶ ὅχι ὀλιγώτερα τῶν ἐν τῇ

λόγῳ Λυσίου ἐνδιπλασθνομένων, θέλει ἀφιερῶσιν εἰς τοὺς Δελφοὺς δύο χρυσᾶς εἰκόνας ἰσομέτρους πρὸς τὸ ἐδικόν του καὶ τὸ τοῦ Σωκράτους ἀνάστημα. Ἀλλ' ὁ Σωκράτης τὸ πρῶτον ὑπεκφεύγων, διότι δῆθεν ἀναγνώριζει πόσον εἶναι ὑπέρτερος αὐτοῦ ὁ Λυσίας κατὰ τὴν ῥητορικὴν δεινότητα, ἐπὶ τέλους ὑπενδίδει ἐκὼν ἄκων εἰς τὴν πρόκλησιν καὶ δὴ καὶ ἀπειλὴν τοῦ Φαίδρου ὁμώσαντος τὴν ἐπισκιάζουσαν αὐτοὺς πλάτανον, ἐὰν δὲν ἀπαγγείλῃ αὐτῷ τὸν ὑποσχεθέντα λόγον ἐνώπιον αὐτῆς ταύτης μηδέποτε ν' ἀναγνώσῃ μηδὲ ν' ἀπαγγείλῃ πρὸς αὐτὸν μηδένα ἕτερον λόγον μηδενὸς ῥήτορος.

Ὅθεν ὁ Σωκράτης καλύψας τὴν κεφαλὴν του ὑπ' αἰσχύνῃς, ἄρχεται τὸν λόγον ἐπικαλούμενος τὰς Λιγείας (ὀξυφώνους) Μούσας πρὸς ἔμπνευσιν. Ἀκολουθῶν δὲ τὴν τῶν πολλῶν γνώμην περὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ ἔρωτος κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Λυσίου, καταντᾷ εἰς τὸ αὐτὸ ἐξαγόμενον εἰ καὶ ἐξετάζει τὸ πρᾶγμα ὑπὸ διάφορον ἔποψιν· διότι ἐνῷ ὁ Λυσίας παρέστησε τὸν μὴ ἐρώντα ὡς προτιμότερον καὶ χρησιμώτερον τοῦ ἐρώντος, ὁ Σωκράτης κκκίζει τὸν ἐρώντα ὡς φαιλότερον καὶ ἐπιβλαβέστερον εἰς τὸν ἐρώμενον.

Ἰδοὺ λοιπὸν ἐν περιλήψει ἡ εὑρεσις καὶ ἡ διάταξις τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Σωκράτους κατὰ τῶν ἐρώντων.

« Ἦτο ποτὲ πολὺ ὠραῖος παῖς μᾶλλον δ' εἰπεῖν μαιρακίσκος λατρευόμενος ὑπὸ πλείστων ἐραστῶν· εἰς δὲ τις ἐξ αὐτῶν οὐχ ἦττον ἐραστὴς ἀλλὰ ὑπολότερος τῶν ἄλλων, ἔπεισε τὸν παῖδα ὅτι δὲν ἐρᾷ αὐτὸν, καὶ διὰ τῶν ἐφεξῆς ἐπιχειρημάτων ἀπεπειράτο ἵνα τῷ ἀποδείξῃ ὅτι ὠφείλει νὰ χαρισθῇ μᾶλλον εἰς αὐτὸν μὴ ἐρώντα ἢ εἰς τὸν ἐρώντα.

« Οἱ μέλλοντες νὰ συσκεφθῶσι καλῶς περὶ τίνος πράγματος ἀνάγκη νὰ θέτωσι προηγουμένως τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν βάσιν τῆς σκέψεως, ἀνάγκη νὰ συμφωνῶσιν ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ προκειμένου πράγματος, ἄλλως προέουσης τῆς συζητήσεως περιπίπτουσιν εἰς ἀντιφάσεις μήτε μεθ' ἑαυτῶν μήτε μετ' ἀλλήλων συνεννοούμενοι. Ἰνα μὴ λοιπὸν περιπέσωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ ἀμάρτημα, δι' ὅπερ ἐπικρίνομεν τοὺς ἄλλους, ἅς ὀρίσωμεν πρῶτον τί εἶναι ὁ ἔρως καὶ τίνα ἔχει δύναμιν, καὶ ἀναφερόμενοι πάντοτε εἰς τὰς προτεθησομένας ἀρχὰς ἅς ἐξετάσωμεν ἂν ὁ ἔρως εἶναι ὠφέλιμος ἢ βλαβερὸς. Κατὰ πρῶτον εἶναι πασίδηλον ὅτι ὁ ἔρως εἶναι ἐπιθυμία τις, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ ἀνάπαλιν, ὅτι πᾶσα ἐπιθυμία εἶναι ἔρως, διότι τινὲς καὶ τοὶ μὴ ἐρώντες ἐπιθυμοῦσιν ὅμως τὰ καλὰ. Τίνα λοιπὸν τὰ διακριτικὰ γνωρίσματα τοῦ τε ἐρώντος καὶ τοῦ μὴ; Δέον νὰ παρτηρήσωμεν ὅτι ἐντὸς ἡμῶν εἰσὶ δύο ἀρχαὶ (δύο τινὲς ἰδέαι) διευθύνουσαι καὶ προσδιορίζουσαι τὰς πράξεις

μας, ἡ μὲν οὖσα ἐμφυτος ἐπιθυμία τῆς ἡδονῆς, ἡ δὲ ἄλλη κρίσις περὶ τοῦ ἀρίστου ἐνισχυομένη ὑπὸ τοῦ λόγου καὶ τῆς ἐξέως. Αὗται δὲ αἱ δύο ἀρχαὶ ἐτὸ μὲν ὁμονοοῦσιν, ὅτε δὲ στασιάζουσιν. Ὅταν μὲν λοιπὸν ἡ ὀρθὴ κρίσις ἐπικρατῇ καὶ μᾶς ὁδηγῇ ἐπὶ τὸ ἀριστον, ὀνομάζεται σωφροσύνη, ὅταν δὲ ἡ ἄλογος ὁρμὴ μᾶς ἔλκῃ ἐπὶ τὴν ἡδονὴν καὶ ἀρχὴ ἐντὸς ἡμῶν ἐπονομάζεται ὕβρις. Ἡ δὲ ὕβρις πολυμελής καὶ πολύμορφος οὖσα εἶναι καὶ πολυώνυμος· καὶ οἰαδῇποτε τυχόν τῶν μορφῶν τούτων ὑπερισχύσῃ μεταξὺ τῶν ἄλλων, δίδει τὴν ἐπωνυμίαν τῆς εἰς τὸν ἔχοντα αὐτὴν· οἷον ἡ ἐπιθυμία τοῦ φαγητοῦ ὑπερισχύουσα τοῦ λόγου καὶ τῶν ἄλλων ἐπιθυμιῶν καλεῖται γαστριμαργία, καὶ εἰς τὸν ἔχοντα αὐτὴν παρέχει τὸ αὐτὸ ὄνομα. Ὅθεν καὶ ἡ ἄλογος, ἐπιθυμία τῆς ἐκ τοῦ κάλλους προερχομένης ἡδονῆς ἐπιρρώσθησεν καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων ὁμοειδῶν ἐπιθυμιῶν τοῦ σωματικοῦ κάλλους, ἐπονομάζεται ἀπ' αὐτῆς τῆς ῥώμης ἔρως. Τούτου οὖν τεθέντος ἅς ἴδωμεν τί ὠφελείται ἢ βλάπτεται ὁ χαριζόμενος εἴτε εἰς τὸν ἐρώντα εἴτε εἰς τὸν μὴ.

« Ὁ ὑπὸ τοῦ πάθους τοῦ ἔρωτος τυραννούμενος ὡς ὁ νοσῶν αἰσθάνεται μεγάλῃν ἡδονὴν, ὅταν μὴδὲν ἀπαντᾷ πρόσκομμα, μηδεμίαν ἀντίστασιν εἰς τὰ θελήματά του, διότι πᾶν τὸ ὑπερέχον, πᾶν τὸ ἰσοφαρίζον τὸ ἀποστρέφεται. Ὅθεν ὁ ἐραστὴς δὲν ἀνέχεται νὰ βλέπῃ τὸν ἐρώμενον οὔτε ὑπέρτερον, οὔτε ἴσον, ἀλλ' ἐπιδιώκει πάντοτε τὸν ἐξευτελισμὸν αὐτοῦ καὶ τὴν ταπεινώσιν, ἐπομένως δὲ ἐπιθυμεῖ νὰ τὸν διατηρῇ ἀμαθῆ, δειλὸν, ἄτεχνον περὶ τὸ λέγειν, βραδύνουν. Ὑπὸ φθόνου λοιπὸν καὶ ζηλοτυπίας κινούμενος γίνεται εἰς τὸν ἐρώμενον αἷτιος μεγάλης ψυχικῆς βλάβης, ἀποτρέπων αὐτὸν πάσης ὠφελίμου συναναστροφῆς καὶ σχέσεως, ἐξ ἧς ἡδύνατο ν' ἀρυσθῇ ἀνθρωπισμὸν, μάλιστα δὲ ἀποστερῶν αὐτὸν τοῦ μότου μέσου τῆς διανοητικῆς αὐτοῦ καὶ ἠθικῆς μορφώσεως· τὸ μέσον δὲ τοῦτο εἶναι ἡ θεία φιλοσοφία, ἐξ ἧς ἀνάγκη ὁ ἐραστὴς ν' ἀποσπᾷ τὸν ἐρώμενον, φοβούμενος μὴ ἐθισθῇ νὰ τὸν περιφρονῇ· ὅθεν κατὰ μὲν τὴν διάνοιαν δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ εἰς τὸν ἐρώμενον ἄλλος ἐπίτροπος καὶ συγκοινωνὸς ἐπιβλαβέστερος ἢ ὁ ἐραστὴς.

« Κατὰ δὲ τὴν σωματικὴν ἔξιν τοῦ ἐρωμένου τίνα περὶ αὐτοῦ λαμβάνει πρόνοιαν ὁ ἐραστὴς, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ ἐπιδιώκῃ τὸ ἡδονικὸν ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ; εἶναι φανερὸν ὅτι προτιμᾷ ἀντὶ νεανίσκου εὐρώστου καὶ εὐθισμένου εἰς τοὺς κόπους καὶ τὰς σκληραγωγίας μαλθακὸν τινα καὶ χαῦνον, ἐσκιατρημένον, δι' ἐπιπλάστων καὶ ἀλλοτρίων χρωμάτων καὶ καλλωπισμῶν κοσμούμενον ἐν ἐλλείψει πραγματικῶν καὶ οἰκείων, συνελόντι δ' εἰπεῖν τοιοῦτον νέον, ὅστις ἐκτιθέμενος εἰς τὸν πόλεμον ἢ εἰς

ἄλλον κίνδυνον, τοῖς μὲν ἐχθροῖς ἐμπνέει περιφρόνησιν, τοῖς δὲ φίλοις καὶ τοῖς ἐρασταῖς φόβον καὶ ἀγωνίαν.

» Ἐὰν δὲ ἐξετάσωμεν ἤδη κατὰ τί ἡ συγκοινωνία καὶ ἡ ἐπιτροπεία τοῦ ἐραστοῦ ὠφελεῖ ἢ βλάπτει τὸν ἐρώμενον οὐχὶ πλέον ὥς πρὸς τὴν προσωπικότητα, ἀλλ' ὥς πρὸς τὰ κτήρατά του, παρατηρούμεν ὅτι ἀσμένως θὰ τὸν ἔβλεπε στερούμενον τῶν γονέων καὶ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν φίλων του, διότι τοῦς θεωρεῖ ὡς ὀχληροὺς ἐπικριτὰς καὶ διακωλυτὰς τῆς πρὸς αὐτὸν γλυκυτάτης συνδιατριβῆς του. Πρὸς δὲ τούτοις ἐὰν ὁ ἐρώμενος εὐπορῇ, ὁ ἐραστὴς δὲν ἐλπίζει εὐκόλως νὰ τὸν ἐξαπατήσῃ· ὅθεν ἀνάγκη πᾶσα νὰ φθονῇ αὐτὸν διὰ τὴν περιουσίαν του καὶ νὰ χαίρῃ ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ της. Τέλος δὲ εὐχεται νὰ μένῃ ἐπὶ πλεῖστον χρόνον ἄγαμος, ἄπαις, ἄοικος, ἵνα παρατείνῃ ἐπὶ πλεῖστον τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἀπολαύσεις.

» Ἐκτὸς δὲ τούτου ὁ ἐραστὴς παραβαλλόμενος πρὸς τὰ ἄλλα κακὰ ἔχει τι διακεκριμένον καὶ ἴδιον· διότι εἰς τὰ πλεῖστα τῶν ἄλλων, καὶ τοι καθ' ἑαυτὰ δυσάρεστα ὄντα, ὅμως θεῖται τινὲ μοῖρα ἐνυπάρχει συγκερασμένη προσωρινή τις ἡδονή· εἰς δὲ τὸν ἐρώμενον ἡ συνημέρευσις τοῦ ἐραστοῦ ἐκτὸς τῆς βλάβης φέρει καὶ μεγίστην ἀηδίαν· διότι πρῶτον μὲν ἡ ἀνισότης τῆς ἡλικίας δὲν δύναται νὰ παραγάγῃ εἰς αὐτοὺς ἀμοιβαίαν φιλίαν διὰ τὴν ἀνομοιότητα τῶν αἰσθημάτων· ἔπειτα ὁ μὲν ἐραστὴς γίνεται βαρὺς εἰς τὸν ἐρώμενον, διότι οὔτε ἡμέρας οὔτε νυκτὸς ἐκουσίως ἀποχωρίζεται τούτου, ἀλλ' αἰσθάνεται ἡδονὴν νὰ βλέπῃ, ν' ἀκούῃ, ν' ἀπτηται τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἐρωτός του· ὁ δὲ ἐρώμενος τίνε ἡδονὴν ἢ περηγορίαν λαμβάνει πρὸς ἀποζημίωσιν τῆς ἄκρας ἀηδίας ἣν δοκιμάζει παρὰ πάντα τοῦτον τὸν χρόνον τῆς συνδιατριβῆς του, βλέπων ὅψιν πρεσβυτέραν καὶ μεμαρασμένην ὑπὸ τῆς ἡλικίας, ἀδικόπως μετὰ φιλοπόπτου ζήλοτυπίας ἐπιτηρούμενος καὶ ἀκούων ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ἐραστοῦ τοῦ ὅτε μὲν ἀκαίρους καὶ ὑπερβυλικούς ἐπκίνους, ὅτε δὲ ἀνυποφόρους καὶ ἀκολάστους ψόγους;

» Ὁ ἔρως του λοιπὸν ἐνόςῳ διαρκεῖ εἶναι βλαβερὸς ἅμα δὲ καὶ ἀηδής· ἀφοῦ δὲ παύσῃ ἔρῳν, ἐπιλανθάνεται τὰς ὑποσχέσεις αἷς ἐπεσφράγιζε μεθ' ὅρκων καὶ δεήσεων, καὶ δείκνυται ἄπιστος πρὸς τὸν ἐρώμενον, ὅστις ἐπ' ἐλπίδι ὠφελιμάτων μόλις ὑπέφερε τὴν συνκναστροφὴν του ὀχληρὰν οὖσαν καὶ ἐπίπονον. Ναὶ μὲν ἐπέστη ὁ καιρὸς ἵνα ὁ ἐραστὴς ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποσχέσεις του, ἀλλὰ μετέβαλεν ἤδη κύριον τοῦ ἑαυτοῦ του, δὲν εἶναι πλέον ὁ αὐτός· διότι ὁ νοῦς καὶ ἡ σωφροσύνη ἀντικατέστησαν τὴν μανίαν καὶ τὸν ἔρωτα. Καὶ ὁ μὲν ἐρώμενος ἀπαιτεῖ ἀνταμοιβὴν τῶν θυσιῶν του, ὁ δὲ ἐραστὴς αἰσχυρόμενος οὔτε τολμᾷ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν μεταβολήν

του, οὔτε πάλιν δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἀνοίας καὶ τοῦ πάθους δοθείσας ὑποσχέσεις, καὶ ὀρκωμοσίας. Ὅθεν ἵνα ἐξέλθῃ τῆς ἀκροσφαλοῦς ταύτης θέσεως ἀπομυκρύνεται τοῦ ἐρωμένου του καὶ ἐκ διώκτου μετατρέπεται εἰς φυγάδα· ὁ δὲ ἐρώμενος ἀναγκάζεται νὰ τὸν διώκῃ ἀγνακτῶν καὶ καταρώμενος διότι ἐννοεῖ ἤδη τὸ σφάλμα του, ὅτι ἐξ ἀρχῆς οὐδέποτε ὤφειλε νὰ χαρισθῇ εἰς ἐρῶντα καὶ ἐξ ἀνάγκης παράφρων, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον εἰς μὴ ἐρῶντα καὶ φρόνιμον· ἄλλως ὤφειλε νὰ προῖδῃ τὰ ἀποτελέσματα, ὅτι ἀναποδράστως ἔμελλε νὰ καταστῇ ἔρμαιον ἀνθρώπου ἀπίστου, ἰδιοτρόπου, φθονεροῦ, ἀηδοῦς, βλαβεροῦ εἰς τὴν περιουσίαν του, βλαβεροῦ εἰς τὴν ὑγείαν του, καὶ κατ' ἐξοχὴν βλαβεροῦ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς ψυχῆς του, ὅπερ ἐστὶ καὶ ἔσται παρὰ τε ἀνθρώποις καὶ θεοῖς τὸ σπουδαιότερον καὶ τιμαλφέστερον πάντων τῶν ἄλλων κτημάτων. Ἴδου λοιπὸν, ὦ παῖ, τί πρέπει νὰ ἔχῃς πάντοτε κατὰ νοῦν καὶ νὰ γινώσκῃς ὅτι ἡ φιλία τοῦ ἐραστοῦ εἶναι αὐτόχρημα λυκοφιλία.»

Παυσάμενον οὖν τὸν Σωκράτη ὁ Φαῖδρος ἐρωτᾷ μετ' ἀπορίας, διατί καταστρέφει ἐνταῦθα τὸν λόγον, διατί ἀφοῦ ἀπέδειξεν ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τὰς ἐκ τοῦ ἐρῶντος πηγαζούσας βλάβας δὲν μεταβαίνει καὶ εἰς τὸ δεύτερον ὅπως τούναντίον ἀποδείξῃ καὶ τὰ ἐκ τοῦ μὴ ἐρῶντος πηγάζοντα ὠφελήματα. Ἀλλ' ὁ Σωκράτης ἀστείως ὑπεκφεύγει τὴν αἴτησιν ταύτην εἰρωνευόμενος ὅτι ἂν ἐν τῷ ψέγειν τὸν ἐρῶντα φοιτᾷ καὶ ἐλαύνεται ὑπὸ ποιητικοῦ οἴστρου, πόσω μᾶλλον θὰ ἐνθουσιασθῇ ἂν ἀναγκασθῇ νὰ πλέξῃ ἐγκώμιον τοῦ ἐτέρου, τοῦ μὴ ἐρῶντος; Πλὴν περιττὸν, λέγει, νὰ μακρηγορήσωμεν, διότι ὅσα ἐλοιδορήσωμεν τὸν πρῶτον μεταστρέφονται εἰς ἔπαινον τοῦ δευτέρου. Τὰ εἰρημένα λοιπὸν ἐξαρκούσι πρὸς ὀρθὴν ἀμφοτέρων ἐκτίμησιν. Ὅθεν ὁ Σωκράτης ἀποφασίζει νὰ διαβῇ τὸν ἱλισσὸν ὅπως ἀπέλθῃ οἴκαδε. Πλὴν ἐνῷ ἔμελλε νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν, τῷ ἐφάνη ὅτι ἤκουσε φωνὴν τινὰ ἐξερχομένην ἐξ αὐτοῦ τοῦ τόπου, ἥτις ἀπέτρεπεν αὐτὸν ν' ἀναχωρήσῃ ἐντεῦθεν, πρὶν ἢ ἀφ' ἀγνίστη ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ εἰς τὸ θεῖον διαπραχθέντος ἀσεδέηματος. Τί δὲ ἦτο τὸ ἀσέδημα τοῦτο; ἦτον ὁ προεκτεθεὶς λόγος του ὅστις, ὡς ὁ τοῦ Λυσίου, ἐκάκισε τὸν ἔρωτα καὶ τοι θεὸν ὄντα. Ἀπαιτεῖται ἄρα τοιαύτη κάθαρσις, οἷαν ὀφείλουσι νὰ τελῶσιν οἱ περὶ τὴν Θεολογίαν ἀμαρτάνοντες, μιμούμενοι τὸ παράδειγμα Στησιχόρου τοῦ λυρικοῦ ποιητοῦ, ὅστις τυφλωθεὶς διότι εἶχε δυσφημήσει τὸ μνημόσυνον τῆς Ἑλένης, δὲν διετέλεσεν ἀγνοῶν τὴν αἰτίαν τοῦ παθήματός του, ὡς ὁ Ὅμηρος, ἀλλ' ἐννοήσας ὅτι τὴν τύφλωσίν του ἐνεποίησεν ἡ ὀργὴ τῆς δυσφημηθείσης θεᾶς Ἑλένης, παρευθὺς συνέταξε

τὴν Παλινωδίαν του, ἐν ᾗ ἔφαλε τάναντία τοῖς πρότερον.

« Ὅχι δὲν εἶναι ἀληθὴς ἡ φήμη αὕτη, οὐδὲ ἐπε-
« βιδιάσθης, ὦ Ἑλένη, ἐπὶ τῶν καλλικαθέδρων πλοίων,
« οὐδὲ μετέβης ποτὲ εἰς τὴν τῆς Τροίας ἀκρόπο-
« λιν » (*) διὸ καὶ παρὰ κρήμα ἀνέλαβε τὴν ὁρασίν
του. Ἐγὼ λοιπὸν, λέγει ὁ Σωκράτης, θὰ φανῶ ἐπι-
δεξιώτερος ἀμφοτέρων ἐκείνων, τοῦ τε Ὀμήρου, τοῦ
ἀγνοήσαντος τὴν αἰτίαν τῆς τυφλώσεώς του καὶ
τοῦ Στησιχόρου, τοῦ παλινωδήσαντος μετὰ τὴν τύ-
φλωσιν· διότι πρὶν ἢ τιμωρηθῶ διότι ἐκακολόγησα
τὸν Ἔρωτα, θέλω παλινωδῆσαι πρὸς αὐτὸν μὲ ἀ-
σκεπῇ τὴν κεφαλὴν καὶ ὅχι ὑπ' αἰσχύνῃς κεκαλυμ-
μένην ὥς πρότερον. Μάλιστα δὲ συμβουλεύω καὶ
τὸν Λυσίαν νὰ συγγράψῃ λόγον ἀντίθετον πρὸς τὸν
πρῶτον, δι' οὗ ν' ἀποδεικνύῃ ὅτι δέον νὰ προτιμά-
ται ὁ ἐραστὴς ἀντὶ τοῦ μὴ ἐρώντος· διότι ὁ τρόπος
καθ' ὃν μέχρι τοῦδε ἐθεωρήθη ὁ Ἔρως εἶναι δημώ-
δης καὶ ἀγοραῖος· πρόκειται ἤδη ν' ἀνευρεθῇ ἡ ἀ-
ληθὴς αὐτοῦ σημασία καὶ δυνάμεις· πρόκειται νὰ
σχηματισθῇ ὑψηλοτέρα καὶ εὐγενεστέρα ἔννοια περὶ
τοῦ ἔρωτος. Ὅθεν εἰς τὴν σοφιστικὴν ἐκείνην μελέ-
την τοῦ Λυσίου ἀντιτάττει ἤδη ὁ Σωκράτης ἄλλον
λόγον ὄντως φιλοσοφικόν, πραγματευόμενον περὶ
τοῦ ἔρωτος ὑπὸ ἑποψίν ὅλως πνευματικὴν καὶ ἰδε-
ώδη, οἷός ἐστι καὶ ὁ ἐν τῷ συμποσίῳ ὑπὸ τῆς οὐρα-
νοφάντορος Διοτίμας ἐκτιθέμενος.

Προειμιάζεται οὖν ὁ Σωκράτης παίζων διὰ τῶν
κυρίων ὀνομάτων τοῦ Φαίδρου καὶ τοῦ Στησιχόρου,
ἵνα ἐντεῦθεν καταδείξῃ τὴν διαφορὰν καὶ τὴν διά-
κρισιν τοῦ παρόντος ἀπὸ τοῦ προηγουμένου λό-
γου του.

« Παρατήρησε, λέγει ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν
παῖδα τὸν καλὸν, πρὸς ὃν καὶ προλαβόντως ἀπνυ-
θύνετο, ὅτι ὁ μὲν πρότερος λόγος ἦτο τοῦ Φαί-
δρου, (ἦτοι τοῦ παιδρυνομένου καὶ χαίροντος ἐπὶ κε-
νῇς ἐπιδείξει) τοῦ υἱοῦ τοῦ Πυθοκλέους (παρὰ τὸ
πυθέσθαι καὶ κλέος τοῦ φιλοτιμουμένου ἵνα ἀκούῃ
περὶ ἑαυτοῦ φήμην καὶ εὐκλειαν), τοῦ ἐκ τοῦ δήμου
Μυρρίνου, (οἶονεῖ ἐν μυρρίναις κατακλινομένου
ἐπομένως δὲ χάριν καὶ ἀβροδιαίτου)· οὗτος δὲ
ὁ λόγος ὅν μὲλλω νῦν νὰ ἐκφωνήσω εἶναι τοῦ Στη-
σιχόρου (τοῦ ἱστάντος τοῖς θεοῖς χοροὺς διὰ τοῦ ὀ-
νόματος τούτου ὑπεμφαίνοντος τοῦ Σωκράτους τὸ
μουσικὸν καὶ θρησκευτικὸν πνεῦμα τοῦ λόγου του)
τοῦ υἱοῦ Εὐφῆμου, (τοῦ εὐσεβοῦς) τοῦ ἐκ τῆς Σι-
κελικῆς πόλεως Ἰμέρας (ἦτοι τοῦ μεμυημένου εἰς
τὸν Ἰμερον, τὸν πόθον καὶ τὸν ἔρωτα) Ἐν ἀρχῇ δὲ
τοῦ λόγου πρέπει ν' ἀναβοήσωμεν, ὅχι δὲν εἶναι

ἀληθὲς ὅτι ὁ μὴ ἐρῶν εἶναι προτιμητέος τοῦ ἐρώον-
τος, διότι δῆθεν ὁ μὲν σωφρανεῖ, ὁ δὲ μαίνεται· θὰ
ἦτον ἀληθὲς ἂν ἀποδεικνύετο ὅτι ἡ μανία εἶναι ἀ-
πολύτως κακὸν κατὰ πᾶσαν περίστασιν· ἀπεναντί-
ας ὅμως εἶναι βέβαιον ὅτι τὰ μέγιστα ἀγαθὰ γίνον-
ται εἰς ἡμᾶς ἐκ τινος θεοσδότου μανίας. Ταύτης δὲ
ὑπάρχουσι διάφορα εἶδη. Καὶ εἰς μὲν τὸ πρῶτον
συγκαταλεκτέον τὴν ἐν Δελφοῖς προφητίαν καὶ τὰς
ἐν Λαδώνῃ ἱερείας, αἵτινες ἐν τῇ ἐνθέῳ μανίᾳ τῶν
προσήμενον πολλὰς ἀξιολόγους ἐκδουλεύσεις ἰδίᾳ
τε καὶ δημοσίᾳ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐνῶ σωφρονοῦσαι
ὀλίγον ἢ οὐδὲν ὠφέλησαν. Ἀλλὰ τίς ἡ ἀνάγκη νὰ
μακρηγοῦμεν μνημονεύοντες τῆς Σίβυλλαν καὶ
ἄλλους, ὅσοι θεόπνευστοι ὄντες διεφώτισαν πολλὰς
καὶ τοὺς ἀνθρώπους περὶ τοῦ μέλλοντος; Τὸ δὲ ἀ-
ξιοσημείωτον εἶναι ὅτι καὶ οἱ παλαιοὶ ὀνομαστοθέ-
ται ἀπεκάλεσαν μουσικὴν τὴν καλλίστην ταύτην
τέχνην δι' ἧς τὸ μέλλον κρίνεται. Ἔδωκαν δὲ εἰς
αὐτὴν τὸ ὄνομα τοῦτο, διότι ἐθεώρησαν τὴν μανί-
αν ὡς τι καλὸν καὶ ὑψηλὸν, ὅταν θεόθεν ἐπιπέμπη-
ται· οἱ δὲ νεώτεροι δι' ἀπειροκαλίαν παρεμβάλλον-
τες τὸ ταῦτ' ἀποκάλεσαν μαντικὴν, ἵνα δὲ γένη κα-
ταφανὲς πόσον προέχει ἡ θεία αὕτη μαντικὴ τῆς
ἀνθρωπίνης ἀρκεῖ νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν οἰωνιστι-
κὴν τέχνην, ἥτις ἐπιζητεῖ ν' ἀνιχνεύσῃ τὸ μέλλον
δι' ἀνθρωπίνων συλλογισμῶν ἐκ τῆς πτήσεως τῶν
ὀρνίθων καὶ ἄλλων σημείων. Ὅθεν οἱ παλαιοὶ συνά-
ψαντες εἰς ἐν τὰ τρία ταῦτα ὀνόματα, οἶησιν (εἰκα-
σίαν) κοῦν (γνώσιν) καὶ ἱστορίαν (τὴν διὰ τοῦ συλ-
λογισμοῦ ἔρευναν, δι' ἧς ἡ οἶησις μετατρέπεται εἰς
νοῦν), ἐπωνόμασαν τὴν τέχνην ταύτην οἰωνοῖστικ-
ήν, ἣν σήμερον οἱ νεώτεροι τρέψαντες τὸ ἀρχαῖον
οἱ εἰς τὸ ἐμφαντικὸν ω καλοῦσιν οἰωνιστικήν. Ἀλλ'
ἐκτὸς τοῦ πρώτου τούτου εἶδους τῆς θείας μανίας
ὑπάρχει καὶ δεύτερον, ἀσχολούμενον περὶ τὸν κα-
θαρμὸν μiasμάτων καὶ τὴν ἱεροτελεστείαν μυστη-
ρίων· διότι ὅτε οἱ θεοὶ ἐπέπεμψαν εἰς τινὰς οἰκογε-
ναίας βαρυτάτας νόσους ἢ μέγιστα δυστυχήματα
πρὸς τιμωρίαν προγονικῶν ἀμαρτημάτων, ἀνεφάνη-
σαν πρόσωπα, ἅτινα κατασχεθέντα ὑπὸ ἐνθέου μαν-
ίας καὶ προφητεύσαντα ἐφεῦρον μέσα ἀπαλλαγῆς
δι' ἐξιλεωτικῶν τελετῶν καὶ θρησκευτικῶν καθαρ-
μῶν. Εἰς ταῦτα δὲ προσθετὸν καὶ τρίτον εἶδος τὴν
παρὰ τῶν Μουσῶν ἐμπνεομένην μανίαν, ἥτις λαβοῦ-
σα ψυχὴν ἄγνην καὶ ἀμόλυντον τὴν ἐκβαλκεύει καὶ
ἐγείρουσα αὐτὴν εἰς ἐξύμνησιν μυρίων ἀνδραγαθη-
μάτων τῶν παλαιῶν ἥρώων συντείνει τὰ μέγιστα
εἰς ἐκπαίδευσιν τῶν μεταγενεστέρων· ἀλλ' ὅστις ἄμοι-
ρος ὢν τῆς μανίας ταύτης τῶν Μουσῶν κρούει τὰς
ποιητικὰς θύρας, πιστεύων διὰ τῆς τέχνης νὰ γένη
ποιητὴς ἄξιος οὐδέποτε ἐπιτυχάνει τοῦ σκοποῦ
του καὶ τὰ διὰ τῆς ψυχρᾶς σκέψεως ἐπεξεργασμένα

(*) Φαίνεται ὅτι ὁ Στησιχόρος ἐν τῇ Παλινωδίᾳ αὐτοῦ ἱσχυ-
ρίσθη ὅτι εὐχὴ αὕτη ἡ Ἑλένη ἀλλὰ τὸ εἰδωλὸν τῆς διηγήσεως
ἐπὶ τῶν Τρώων.

ποιήματά του ἐξαφανίζονται ἀπέναντι τῶν ἔργων τῆς μανίας καὶ τῆς ἐμπνεύσεως.

Ἡδυνάμην ν' ἀναφέρω ἐκτὸς τούτων καὶ πολλὰ ἄλλα τεράστια ἀποτελέσματα τῆς ἀπὸ τῶν Θεῶν ἡνιομένης μανίας. Ὅθεν ἂς μὴ τὴν φοβώμεθα μηδὲ ἂς ἐξαπατώμεθα ὑπὸ τῶν ἰσχυριζομένων ὅτι ὁ σώφρων καὶ ψυχρὸς ἐραστὴς εἶναι προτιμητέος τοῦ μαινομένου καὶ ἐνθεάζοντος. Ἡμεῖς δὲ ἀπ' ἐναντίας δέον ν' ἀποδείξωμεν ὅτι οἱ θεοὶ ἀποβλέποντες εἰς τὴν μεγίστην εὐτυχίαν τοῦ τε ἐρῶντος καὶ τοῦ ἐρωμένου δίδουσιν αὐτοῖς τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς μανίας, ὅπερ ἐστὶ καὶ τὸ ἀνώτερον τῶν τριῶν ἤδη μνημονευθέντων τὸ καλούμενον Ἑρως. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἀνάγκη πρῶτον νὰ ἐξετάσωμεν τὴν φύσιν τῆς τε θείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, καὶ ἀκριβῶς παρατηρήσαντες τὰς διαθέσεις καὶ τὰς ἐνεργείας αὐτῆς νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ἀληθῆ αὐτῆς κατὰστασιν. Ὁρμώμεθα δὲ ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης τῆς ἀποδείξεως.

« Πᾶσα ψυχὴ εἶναι ἀθάνατος· διότι δὲν λαμβάνει τὴν κίνησίν της ἐξωθεν, ἀλλὰ κινουσα αὐτὴ ἐαυτὴν εἶναι πηγὴ καὶ ἀρχὴ κινήσεως· ἡ δὲ ἀρχὴ εἶναι τι ἀγέννητον καὶ ἀνάρχον· διότι πᾶν τὸ γινόμενον καὶ παραγόμενον ἐξ ἀνάγκης γίνεται ἐκ τινος ἀρχῆς, ἡ ἀρχὴ ὅμως δὲν γεννᾶται ἐκ τινος ἑτέρου ὄντος· διότι ἐὰν ἐγεννᾶτο ἐκ τινος ἑτέρου θὰ ἔπαυε πλέον τοῦ νὰ ᾔναι ἀρχή. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἀγέννητον, ἀνάγκη νὰ ᾔναι καὶ ἀδιάφθορον· διότι ἐὰν ἡ ἀρχὴ ἀπολεσθῇ οὔτε αὐτὴ γίνεται πλέον ἐκ τινος ἑτέρου, οὔτε ἄλλο ἐξ ἐκείνης γίνεται, ἀφοῦ τὰ πάντα ἐξ ἀνάγκης γίνονται ἐκ τινος ἀρχῆς. Ὅθεν τὸ αὐτοκίνητον εἶναι ἀρχὴ κινήσεως, τοῦτο δὲ ἐξ ἀνάγκης οὔτε ἀπόλλυται οὔτε γίνεται, ἀλλὰ πᾶν τὸ αὐτοκίνητον καλεῖται ψυχὴ, καθὼς καλεῖται σῶμα πᾶν τὸ ἑτεροκίνητον. Ἡ ψυχὴ ἄρα, μήτε ἐναρξιν μήτε τέλος ἐπιδεχομένη, μήτε γένεσιν μήτε φθοράν, εἶναι ἀθάνατος.

» Καὶ ταῦτα μὲν ἀρκεῖταισαν περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς ἐξήγησιν τῆς φύσεως αὐτῆς καὶ τῆς δυνάμεως ἔχομεν ἀνάγκην θείας τινὸς ἐπιστήμης καὶ διεξοδικῆς πραγματείας, ἂς διαλάβωμεν περὶ αὐτῆς παραβολικῶς ἐκφαίνοντες τὰς ἐννοίας μας ὑπὸ τὴν μορφήν μυθικῆς διηγήσεως. Παραβληθῆτω οὖν ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν συμπαγῇ δυνάμιν ἡνιόχου καὶ πτερωτοῦ ζεύγους ἵππων. Ἀλλ' οἱ μὲν ἵπποι καὶ ἡνιόχοι τῶν θεῶν εἶναι πάντες ἀγαθοὶ καὶ ἐξ ἀγαθοῦ γένους· οἱ δὲ ἡμέτεροι εἶναι μεμιγμένοι, διότι ἐκ τῶν δύο ἵππων τῶν ἐλκόντων τὸ ἡμέτερον ὄχημα ὁ μὲν εἶναι ἀγχιθὸς καὶ πειθήνιος, ὁ δὲ ἄγριος καὶ δυσκόλως ἡνιοχούμενος. Δείπεται δὲ ἡδὴ νὰ ἐξηγηθῇ διατί τὰ μὲν καλοῦνται θνητὰ, τὰ δὲ ἀθάνατα ζῶα. Καθόλου μὲν ἡ ψυχὴ

ἐνόσω εἶναι τελὲς καὶ διατηρῇ τὰ πτερὰ της ἐπαχεῖται ἐν τῷ αἰθέρι καὶ διευθύνει τὸν κόσμον ἅπαντα. Ὅταν ὅμως ἀποβάλλῃ τὰ πτερὰ της περιφέρεται τῇ δε κακείσῃ, μέχρις οὗτου προσκολληθῇ εἰς σῶμά τι γήινον, ὅπερ φαίνεται ὅτι κινεῖ αὐτὸ ἐαυτὴ διὰ τὴν ὑπὸ τῆς ψυχῆς μεταδιδομένην εἰς αὐτὸ δυνάμιν. Αὕτη δὲ ἡ σύμπληξις τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καλεῖται ζῶον θνητόν· τὸ δὲ καλούμενον ζῶον ἀθάνατον δὲν ἀποδείκνυται, δὲν ἐξάγεται διὰ τοῦ συλλογισμοῦ ἐκ τινων ἀρχῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ ποτὲ οὔτε εἶδομεν οὔτε ἀρκούντως ἐνοήσαμεν τὸν Θεόν, ὑποθέτομεν αὐτὸν διὰ τῆς φαντασίας ὡς ἀθάνατόν τι ζῶον, ἔχον ψυχὴν καὶ σῶμα διὰ παντός συμπεφυκότα. Ἀλλ' ὅπωςδὴποτε καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα περὶ τοῦθείου, ἂς ἀνερευνήσωμεν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἡ ψυχὴ ἀποβάλλει τὰ πτερὰ της.

» Ἡ δυνάμεις τοῦ πτεροῦ ἔχει τὴν ἐμφυτον ιδιότητα τοῦ ν' ἀναβιβάζῃ τὸ βαρὺ πρὸς τὰς οὐρανίους μονὰς τῶν θεῶν, διότι τὸ πτερόν μάλιστα τῶν τοῦ σώματος μετέχει τοῦ θείου. Τὸ δὲ θεῖον εἶναι τὸ καλόν, τὸ ἀληθές, τὸ ἀγχιθόν. Ὅθεν διὰ τούτων μάλιστα τρέφεται καὶ αὐξάνεται τὸ πτέρωμα τῆς ψυχῆς, ἀπ' ἐναντίας δὲ διὰ τοῦ αἰσχροῦ καὶ τοῦ κακοῦ καὶ τῶν ἐναντίων τήκεται καὶ φθείρεται. Ὁ ἀνώτατος λοιπὸν ὁδηγὸς ἐν οὐρανῷ ὁ Ζεὺς διευθύνων τὸ πτερωτὸν ἀμάξιόν του, προπορεύεται διατάττων τὰ πάντα καὶ ἐπιμελούμενος. Εἰς τοῦτον δ' ἔπεται ἡ στρατιὰ τῶν θεῶν καὶ τῶν δαιμόνων διηρημένη εἰς ἑνδεκα τάγματα· διότι μένει ἡ Ἑστία μόνη ἐν οἴκῳ τῶν ἀθανάτων· οἱ δὲ λοιποὶ ἑνδεκα μεγάλοι Θεοὶ ὁδηγοῦσι τὰ τάγματά των ἐπέχοντες ἕκαστος τὴν τάξιν εἰς ἣν ἐτάχθησαν. Καὶ πολλὰ μὲν γοητευτικὰ θεάματα ὑπάρχουσιν εἰς τὰ ἐνδότερα μέρη τοῦ οὐρανοῦ, ἀκολουθεῖ δὲ τοὺς θεοὺς ὁ ἐκάστοτε θέλων καὶ δυνάμενος. Ὅταν δὲ οἱ θεοὶ πορεύωνται εἰς τὴν εὐωχίαν καὶ τὸ συμπόσιον ὅπερ παρατίθεται αὐτοῖς ὑπεράνω τοῦ οὐρανοῦ θόλου, τότε δι' ἀνωφεροῦς ὁδοῦ διευθύνονται εἰς τὴν ἀκροτάτην κορυφὴν τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ τὰ μὲν τῶν θεῶν ὀχήματα τηροῦντα ἰσορροπίαν καὶ εὐκόλως ἡνιοχούμενα προχωροῦσιν ἀκόπως εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον των· τὰ δὲ ἄλλα μόλις καὶ μετὰ βίας ἀναβιβάζουσιν, διότι ὁ ἄγριος ἐκεῖνος ἵππος ἐὰν προσηκόντως δὲν δαμασθῇ πρότερον, βαρύνει καὶ ῥέπει ἐπὶ τὴν γῆν. Τότε λοιπὸν αἱ μὲν ψυχαὶ τῶν ἀθανάτων ἀφοῦ φθάσωσιν εἰς τὸ κατὰ κόρυφον σημεῖον, ὑπερβᾶσι τὸν οὐράνιον θόλον ἵστανται ὑπεράνω αὐτοῦ. Ἐνταῦθα δὲ στρέφεται περὶ αὐτὰς ὁ οὐρανὸς, οὐ τινος θεωροῦσι τὴν ἐπιφάνειαν. Τοῦτον δὲ τὸν υπερουράνιον τόπον οὔτε ποτὲ ὕμνησέ τις τῶν ἡμετέρων ποιητῶν, οὔτε θέλει τὸν ὕμνησεν κατ' ἀξίαν. ἔχει δὲ οὕτως. Τὴν ὄντως οὐσαν οὐσίαν τὴν ἀχρώματον καὶ ἀσχημάτιστον καὶ ἀναφθ. θεᾶ-

ται μόνος ὁ κυβερνήτης τῆς ψυχῆς, ὁ νοῦς. Περὶ δὲ ταύτην τὴν οὐσίαν δικτρίζει ἡ ἀληθὴς ἐπιστήμη. Ἡ δianoia λοιπὸν τοῦ Θεοῦ ἐπειδὴ τρέφεται μὲ νοῦν καὶ ἐπιστήμην ἀκήρατον, οὐχ ἥττον ἢ καὶ ἡ δianoia οἷςδὴποτε ἄλλης ψυχῆς μελλούσης νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν προορισμὸν της, ἀγκῶν νὰ βλέπῃ τὴν οὐσίαν ἐξ ἧς εἶχεν ἀποσπασθῇ ἐπὶ πολλὸν χρόνον καὶ τέρπεται θεωμένη τὴν ἀλήθειαν, ἕως οὗ ἡ περιφορὰ τὴν ἐπαναγὰγῃ εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖόν της. Διαρκούσης δὲ τῆς κυκλικῆς ταύτης κινήσεως καθορᾷ αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν τὴν δικαιοσύνην, καθορᾷ τὴν σωφροσύνην, καθορᾷ τὴν ἐπιστήμην τοῦ ὄντως ὄντος· καὶ ἀφοῦ θεωρήσῃ ὡσαύτως καὶ τὰς ἄλλας οὐσίας καὶ εὐωχῇ δι' αὐτῶν, εἰσδύει πάλιν εἰς τὸ ἔσω μέρος τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐπανερχεται οἰκαδε. Ἀμὰ δὲ αὐτὴ φθάσῃ ὁ ἡνίοχος στήσας τοὺς ἵππους πρὸς τὴν φάτνην παραβάλλει αὐτοῖς ἀμβροσίαν καὶ τοὺς ποτίζει νέκταρ.

«Καὶ οὗτος μὲν εἶναι ὁ βίος τῶν θεῶν· ἐκ δὲ τῶν ἄλλων ψυχῶν ἡ μὲν ἀριστα τῷ θεῷ ἐπομένη θεᾶται μὲν τὰ ὄντα· ἀλλὰ διὰ τὸ δυσήνιον τῶν ἵππων οὐδαμῶς ἀπολαύει τῆς γαλήνης ἐκείνης καὶ ἀταραξίας τῶν θεῶν· ἡ δὲ ὑπὸ τῶν ἵππων σφοδρότερον ταρταττομένη βλέπει ἐν μέρει τὴν τῶν ὄντων ἀλήθειαν. Πολλὰ δὲ τέλος πάντων ἀδυνατοῦσαι νὰ ὑψωθῶσιν εἰς τὰ ἄνω, περιφέρονται ἀδιακόπως ὑπὸ τὸν οὐράνιον θόλον, πατοῦσαι ἀλλήλαις καὶ πιέζουσιν ἕνα δι' ἄπειρίαν καὶ ἀνεπιτηδεύτητα τῶν ἡνιόχων αἱ μὲν ἀκρωτηριάζονται, αἱ δὲ θρυλονται τὰ πτερὰ, πᾶσαι δὲ μετὰ πολλὴν καὶ ἀνωφελῆ κόπον ἀπέρχονται ἀμυσταγώγητοι τῆς τοῦ ὄντος θέας καὶ τρέφονται μὲ δοξασίας. Ἡ αἰτία δὲ δι' ἣν αἱ ψυχαὶ συντόνως ἐπισπεύδουσιν ὅπως ἴδωσι ποῦ κεῖται ἡ πεδιάς τῆς ἀληθείας εἶναι ὅτι ἡ εἰς τὸ ἀριστον μέρος τῆς ψυχῆς ἀρμόζουσα τροφή εὐρίσκεται εἰς τὸν ἐντὸς τῆς πεδιάδος ἐκείνης περικλειόμενον καρποφόρον λειμῶνα, καὶ ὅτι τὸ πτερὸν, δι' οὗ ἀνίπταται ἡ ψυχὴ, κέκτηται τὴν φυσικὴν ιδιότητα ἐντεῦθεν νὰ τρέφῃται· διότι εἶναι νόμος ἀναγκαῖος καὶ ἀναπόδραστος οἷςδὴποτε ψυχῇ, πιστῇ οὖσα ὁπαδὸς τοῦ Θεοῦ, ἴδῃ τινα τῶν οὐσιῶν, νὰ μένῃ ἄμοιρος κακῶν μέχρι τῆς προσεχούσης περιόδου, καὶ ἐὰν πάντοτε δύναται ν' ἀκολουθῇ τοὺς θεοὺς νὰ ᾔῃαι πάντοτε ἀβλαβής. Ὁταν ὅμως ἀδυνατήσασα νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ δὲν ἴδῃ τὸ ἀληθές, καὶ κατὰ δυσμοίριαν ἐμπλησθεῖσα λήθης καὶ κακίας βαρυνθῇ καὶ ἐκ τοῦ βάρους ἀπολέσῃ τὰ πτερὰ της καὶ πέσῃ ἐπὶ τὴν γῆν, τότε ἀπαγορεύει ὁ νόμος ἵνα ἐνσωματωθῇ εἰς ἄλογον ζῶον κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς γένεσιν. Ἀλλ' ἡ μὲν πρωτοβάθμιος, ἡ ἰδοῦσα πλεῖστα, ἐνσωματοῦται εἰς ἄνδρα ὅστις μέλλει νὰ καθιερώσῃ τὸν βίον του εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἢ τὴν φιλοκαλίαν ἢ τὴν μουσικὴν καὶ τὸν ἔρωτα, ἡ δὲ δευτεροβάθμιος ἐνσωματοῦται εἰς

βασιλέα ἐννομον ἢ πολεμικὸν καὶ ἀρχικὸν, ἡ τρίτοβάθμιος εἰς πολιτικόν, ἡ οἰκονόμον ἢ κερδοσκοπὸν ἢ τετάρτη ἐνοικεῖ εἰς φιλόπονον γυμναστικὸν ἢ ἱατρὸν, ἡ πέμπτη εἰς μάντιν ἢ ἱεροτελεστήν, ἡ ἕκτη εἰς ποιητὴν ἢ ἄλλον τινὰ ἀσχολούμενον περὶ τὰς εἰκαστικὰς τέχνας, ἡ ἐβδόμη εἰς βιομήχανον ἢ γεωργικόν, ἡ ὀγδόη εἰς σοφιστικόν ἢ δημοκοπικόν, ἡ ἐννάτη εἰς τυραννικόν. Εἰς ἀπάσας δὲ τὰς ταύτας τὰς τάξεις ἡ ψυχὴ, ἡ μετὰ δικαιοσύνης διαβιώσασα, μεταβαίνει μετὰ θάνατον εἰς καλητέραν κατάστασιν, ἡ δὲ μετ' ἀδικίας εἰς χειροτέραν· κατὰ δὲ τὸ χιλιοστὸν ἔτος ἀμφοτέραι ἐπανερχονται ὅπως ἐκλέξωσι τὸν δεύτερον βίον, διότι ἐκάστη εἶναι ἐλευθέρη νὰ προτιμήσῃ οἷονδὴποτε εἶδος βίου θέλῃ. Ὅθεν ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ δύναται νὰ ἐκπέσῃ καὶ εἰς κατάστασιν ἀλόγου ζώου, καὶ ἐκ τούτου νὰ μεταβῇ πάλιν εἰς ἀνθρωπίνην, ἀρκεῖ μόνον νὰ ᾔτῳ ποτε ἄνθρωπος· διότι ἡ ψυχὴ, ἡ μήποτε θεσσαμένη τὴν ἀλήθειαν, εἶναι ἀδύνατον νὰ λάβῃ ἀνθρωπίνην μορφήν, διότι ἴδιον τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ ἐννοῇ τὸ καθόλου τῆς ἰδέας. Τοῦτο δὲ εἶναι ἀνάμνησις ἐκείνων, ἅτινα εἶδε ποτὲ ἡ ψυχὴ, ὅτε συνεπορεύετο μετὰ τοῦ Θεοῦ. Οὐδεμίᾳ ὅμως ψυχῇ ἀναλαμβάνει τὰ πτερὰ της, οὐδεμίᾳ ἐπανακάμπτει εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς κατάστασιν, εἰ μὴ ἀφοῦ παρέλθῃ ἡ περίοδος δεκακισχιλίων ἐτῶν, ἐξαιρουμένων μόνον τῶν πρωτοβαθμίων ψυχῶν, διότι αἱ ἐκλέξασαι τρεῖς κατὰ σειράν ἀνὰ χιλιετηρίδα ἐκάστοτε τὸν βίον τοῦ ἀδόλως φιλοσοφήσαντος καὶ κατὰσχθέντος ὑπὸ φιλοσοφικοῦ ἔρωτος πρὸς τοὺς νέους, μόναι αὗται συμπληρωθείσης τῆς περιόδου τῶν τρισχιλίων ἐτῶν ἀναλαμβάνουσι τὰ πτερὰ των, δι' ὧν μετεωροποροῦσαι γίνονται ὁπαδοὶ Θεοῦ τινος καὶ ἐπιδίδονται εἰς τὴν θέαν τῶν οὐρανίων πραγμάτων.

«Αφοῦ λοιπὸν προσδιωρίσαμεν, ἐξακολουθεῖ λέγων ὁ Σωκράτης, τὴν φύσιν καὶ τοὺς χαρακτῆρας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἃς προβῶμεν ἤδη εἰς τὸν κύριον σκοπὸν τοῦ λόγου, ἃς διασαφήσωμεν καὶ τὸ τέταρτον εἶδος τῆς μανίας, τὸν φιλοσοφικὸν ἔρωτα.

«Ὁ ἄνθρωπος βλέπων τὸ γήινον κάλλος ἀναμιμνήσκεται τὸ ἀληθές καὶ ἀναλαμβάνων τὰ πτερὰ του ὀργᾷ ν' ἀποπτῇ πρὸς αὐτὸ, ἀλλ' ἀδυνατῶν στρέφει πρὸς τὰ ἄνω τὰ βλέμματά του ὡς ὄρνις, καὶ ἀμελῶν τὰ πράγματα τούτου τοῦ κόσμου νομίζεται παρὰ τῶν πολλῶν μανιώδης. Καὶ ὅμως ἐκ πάντων τῶν εἰδῶν τῆς μανίας τοῦτο εἶναι κατ' ἐμὲ ἀριστον καὶ διὰ τὸν ἔχοντα αὐτὸ καὶ διὰ τὸν πρὸς ὃν μεταδίδεται, ὁ δὲ μαινόμενος καὶ ἐνθουσιῶν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ, ὅπερ εἶχε θεωρήσειν ἐν τῷ προτέρῳ βίῳ καλεῖται ἐραστής· διότι, ὡς ἀνωτέρω ἐρρέθη, πᾶσα ἀνθρωπίνη ψυχὴ φύσει ἐθεάσατο τὰ ὄντα, ἄλλως δὲν μετέδινεν εἰς τοῦτο τὸ ζῶον τὴν

καλούμενον ἄνθρωπον, δὲν εἶναι ὁμῶς εὐκόλον εἰς ὅλας ἀδικρίτως ν' ἀναμιμνήσκωνται ἐκ τῶν ἐνταῦθα τὰ ἐκεῖ οὔτε ὅσαι τὰ εἶδον τότε ἐπιτροχάδην, οὔτε ὅσαι πεσοῦσαι ἐπὶ τὴν γῆν ἔπαθον τὸ δυστύχημα νὰ πρεκτραπῶσιν εἰς τὴν ἀδικίαν ὑπὸ τινων φάσεων συναναστροφῶν καὶ διὰ τῆς πρεκτροπῆς τούτης νὰ λησμονήσωσι τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα θεάματα ἅτινα τότε εἶδον. Ὅθεν ὀλίγαι μόνον διατηροῦσιν ἱκανὴν μνήμην· αὗται δὲ ὅταν ἀντιληφθῶσιν ὁμοίωμά τι τῶν ἐκεῖ θεαμάτων, ἐξίστανται ἐκυτῶν καὶ ἐκπλήττονται καίτοι μὴ συνειδυῖαι τὴν αἰτίαν τοῦ πάθους τῶν. Ὁ μὴ ἔχων λοιπὸν πρόσφατον τὴν μνήμην τῶν οὐρανίων ἐκείνων μυστηρίων ἢ ὁ διεφθαρμένος δὲν ἀναβιδάζεται ὀξέως εἰς τὴν ιδέαν τοῦ κάλλους θεώμενος τὸ ἐνταῦθα ὁμοίωμά του. Ὅθεν ἀντὶ τοῦ νὰ τὸ θεωρῇ μετὰ σεβασμοῦ ὁρμᾷ πρὸς αὐτὸ καὶ ἐν εἶδει τετράποδος ἀποβλέπει μόνον εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς παρὰ φύσιν ἡδονῆς. Ὁ δὲ ἀρτίως μυσταγωγηθεὶς ὁ ἐμπλεὺς τῶν πολλῶν καὶ μεγάλων θυμμάτων ὅσα τότε ἐθεάσατο, ὅταν ἴδῃ πρόσωπον θεοειδὲς ἢ σῶμα οὐ τινος τὸ σχῆμα καὶ ἡ μορφή ἀνακαλοῦσιν εἰς τὴν μνήμην τοῦ τὴν οὐσίαν τοῦ κάλλους, πρῶτον μὲν κατὰ λαμβάνεται ὑπὸ μυστηριώδους φρίκης, ἔπειτα θεωρῶν τὸ ἐράσμιον τοῦτο ἀντικείμενον τὸ σέβεται ὡς θεόν, καὶ ἐὰν δὲν ἐφοβείτο μήπως ὁ ἐνθουσιασμός του χαρακτηρισθῇ ὡς ἄκρατος μανία θὰ προσέφερε θυσίαν εἰς τὸν ἐρώμενον του ὡς εἰς ἄγαλμα θεοῦ τινος. Ἄμα δὲ τὸν ἴδῃ, τὴν φρίκην τοῦ διαδέχεται ἰδρῶς καὶ θερμότης ἐκτακτος· διότι καθ' ἣν στιγμὴν δέχεται διὰ τῶν ὁμμάτων τὴν ἀπορροήν τοῦ κάλλους αἰσθάνεται τὴν εὐάρεστον ἐκείνην θερμότητα ἐξ ἧς τὰ πτερὰ τῆς ψυχῆς τρέφονται καὶ ἥτις διαλύει τὰ ἐκφύματα, ὧν ἡ σκληρότης διεκώλυε τὴν τῶν πτερῶν ἐκβλάστησιν. Εἰσρεύσαντος δὲ τοῦ θεοῦ τούτου χυμοῦ ὁ κυλῶς τοῦ πτεροῦ ἀυξόμενος ἀπὸ τῆς ρίζης τείνει ὅπως ἐπεκταθῇ δι' ὅλης τῆς ψυχῆς· διότι τὸ πάλαι ἦτον ὅλη πτερωτή. Ὅθεν ἡ ψυχὴ ἀρχομένη τῆς πτεροφυίας συνκισθάνεται ἐν ἐκυτῇ ἀνησυχίαν καὶ γαργαλισμὸν παρόμοιον πρὸς τὸ περὶ τὰ οὐλα πάθος τοῦ ὀδοντοφυοῦντος βρέφους. Καὶ ὅταν μὲν βλέπουσα πρὸς τὸ κάλλος τοῦ παιδὸς δέχεται τὰ ἐξ ἐκείνου ἀπορρέοντα μόρια, ἅτινα διὰ τοῦτο καλοῦνται ἱμερος (παρὰ τὸ ἱέμενα μέρη) ἢ ἐρωτικὸς πόθος, καὶ διὰ τῆς ἀπορροῆς ταύτης τρέφεται καὶ θερμαίνεται, λαμβάνει ἀναψυχὴν τοῦ πόνου καὶ χαίρει. Ὅταν δὲ ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τοῦ ἀντικειμένου τοῦ ἐρωτός της, οἱ πόροι δι' ὧν τὸ πτερὸν φύεται κλειόμενοι διὰ τῆς ξηράνσεως ἀποκωλύουσι τὴν τοῦ πτεροῦ ἐκβλάστησιν· αὕτη δὲ συγκεκλεισμένη οὔσα ἐντὸς μετὰ τοῦ ἐρωτικοῦ πόθου σφραδάζει ὡς αἱ πάλλουςαι ἀρτηρίαι ζητεῖ νὰ εὕρῃ τὴν φυσικὴν αὐτῆς διέξοδον, ὥστε

ἡ ψυχὴ ἀφ' ἐνὸς πανταχόθεν μὲν κεντευμένη ταραττεται καὶ ὀδυνᾷται, ἀφ' ἑτέρου δὲ διατηροῦσα τὴν μνήμην τοῦ κάλλους εὐφραίνεται. Μετέχουσα δὲ ταῦτοχρόνως ἀμφοτέρων τούτων τῶν ἀντιθέτων αἰσθημάτων καὶ ἀδυνατοῦσα νὰ διερμηνεύσῃ τὸ πάθος της ἀδημονεῖ καὶ λυσσᾷ, καὶ ἡ μανία της δὲν ἐπιτρέπαι αὐτῇ νὰ ἡσυχάσῃ οὔτε νύκτα οὔτε ἡμέραν, ἀλλὰ περιτρέχει ποθοῦσα νὰ ἴδῃ πού τὸν ἔχοντα τὸ κάλλος. Ἄμα δὲ ὡς κατορθώσῃ νὰ τὸν ἴδῃ καὶ νὰ ἐποχεύσῃ ἐν ἐκυτῇ τὸν ἐρωτικὸν πόθον πάραυτα ἀνοίγονται οἱ πρῶην συμπεφραγμένοι πόροι, λαβοῦσα δὲ ἀναπνοὴν πύει τῶν ὠδίνων τοῦ ἐρωτος καὶ κερποῦται ἐν τῷ παρόντι γλυκυτάτην ἡδονήν. Ὅθεν τὸ κατ' αὐτὴν οὐδαμῶς ἀποσπᾶται τοῦ ἐρωμένου της οὐδὲ ἔχει ἄλλο τι ἀντικείμενον τιλμαφέστερον τοῦ καλοῦ ἀλλ' ἀπέναντι αὐτοῦ παρ' οὐδὲν λογίζεται καὶ μητέρα καὶ ἀδελφοὺς καὶ φίλους καὶ περιουσίαν· τὰ δὲ νόμιμα καὶ κόσμια ἦθη ἐφ' οἷς πρὸ τοῦ ἐσεμνύνετο καταφρονήσασα εἶναι ἐτοίμη νὰ δουλεύῃ καὶ νὰ κοιμᾶται πλησιέστατα τοῦ πόθου της, ἀρκεῖ μόνον τοῦτο νὰ ἐπιτρέπηται εἰς αὐτὴν, διότι ἐλτός τοῦ ὅτι λατρεύει τὸν ἔχοντα τὸ κάλλος εὐρίσκει εἰς αὐτὸν μόνον τὴν ἱατρειάν τῶν διαπεραστικῶν πόνων της. Τοῦτο δὲ τὸ πάθος, ὦ παῖ καλὲ, πρὸς ὃν ἀπειθύνω τὸν λόγον μου, καλεῖται Ἔρως.

Ἐὰν λοιπὸν ὁ ἐρωτόληπτος ἦναι ἐκ τῶν πρῶην ὀπαδῶν τοῦ Διὸς δὲν καταβάλλεται οὕτως εὐκόλως ὑπὸ τὸ ἄχθος τοῦ ἔρωτος. Ὅσοι δὲ ἦσαν θεράποντες τοῦ Ἄρεως καὶ μετ' ἐκείνου περιεπόλουν τὸν Οὐρανὸν, ἀφοῦ ἄπαξ ἄλωθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἔρωτος ἀπλῆ τις ὑπόνοια ὅτι ἀδικοῦνται ὑπὸ τοῦ ἐρωμένου ἀρκεῖ ὅπως παροξύνῃ αὐτοὺς εἰς φονικὴν ἐκδίκησιν καὶ εἰσὶν ἔτοιμοι νὰ σφαγιάσωσιν ἐκυτοὺς τε καὶ τὸν ἐρώμενον. Ὅθεν ἐκαστος κατὰ τὴν ἐνταῦθα πρώτην γένεσιν, ἐνόσω εἶναι ἀδιάφθορος τιμῇ καὶ μιμεῖται τὰ ἦθη καὶ τοὺς τρόπους ἐκείνους τοῦ θεοῦ, οὔτινος ἄλλοτε ἦν θιασώτης· καὶ ἐκλέγει τὸν ἐρώμενον συνῶδ' πρὸς τὸν χαρακτηρὰ του καὶ τὸν θεοποιεῖ κατὰ κοσμῶν αὐτὸν ὡς ἄγαλμα ἵνα τὸν λατρεύῃ καὶ τελῇ τὰ μυστήριά του. Οἱ ὀπαδοὶ λοιπὸν τοῦ Διὸς, ἐπιθυμοῦσι νὰ εὕρωσι τὸν ὑφ' ἐκυτῶν ἐρώμενον ἔχοντα τὴν ψυχὴν τοῦ Διὸς, ἥτοι ἀνασκοποῦσιν ἂν ἔχῃ κλίσιν εἰς τὴν σοφίαν καὶ εἰς τὸ ἄρχεῖν, καὶ ὅταν τὸν εὕρωσιν, ἀγωνίζονται παντὶ σθένει ὅπως ἀναπτύξωσιν εἰς αὐτὸν τὰς ἐμφύτους ἐκείνας δεξιότητας. Καὶ ἐὰν οἱ ἐρασταὶ οὗτοι μηδέπω ἐπεδόθησαν εἰς τὴν μελέτην τοῦ νὰ ἐκπαιδεύωσιν ἄλλους, ἐπιδίδονται τότε εἰς αὐτὴν καὶ παρ' ἄλλων μαθάνοντες ὅ,τι δύνανται καὶ ἀφ' ἐκυτῶν ἀναζητοῦντες τὴν φύσιν τοῦ ἰδίου αὐτῶν θεοῦ· κατορθοῦσι δ' ἐπὶ τέλος τὸν σκοπὸν τῶν διότι ἀναγκάζονται ν' ἀποβλέπωσιν ἀδιακόπως πρὸς ἐκεῖνον τὸν θεὸν καὶ ὅταν ἐφάπτωνται αὐτὸν διὰ τῆς

μνήμης, ἐνθουσιῶντες, ἐξ ἐκείνου ἀρύονται τὰ ἔθνη καὶ τοὺς τρόπους, καθόσον εἶναι δυνατόν εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ μετάρχη τῆς θείας φύσεως καὶ τὴν αἰτίαν τούτου τοῦ ἐνθουσιασμοῦ των ἀποδίδοντες εἰς τὸν ἐρώμενον, ὅτι μᾶλλον τὸν ἀγαπῶσι καὶ ἂν ἀρύωσι τὴν ἐμπνευσίν των ἐκ τοῦ Διὸς διαχέοντες αὐτὴν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἐρωμένου, ἀφομοιοῦσι τὰ ἑαυτῶν ὅσον ἔνεστιν ἐντελέστερον πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν θεότητα. Ἀναλόγως δὲ τὰ αὐτὰ πράττουσι πρὸς τοὺς ἐρωμένους των καὶ οἱ λάτρει. ἑνὸς ἐκάστου τῶν ἄλλων θεῶν. Ὅθεν τοσαύτην προθυμίαν καὶ ζῆλον καταβάλλει ὁ ἐρωτόληπτος φίλος ὑπὲρ τῆς δόξης καὶ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ φιλουμένου, ἔαν οὗτος ἀλωθῇ. Ἰδοὺ δὲ τίνι τρόπῳ ἀλίσκεται.

» Ἐν ἀρχῇ τοῦ μύθου τούτου διεκρίναμεν εἰς ἐκάστην ψυχὴν τρία μέρη, δύο ἵππους καὶ ἓνα ἡνίοχον. Ἐκ δὲ τῶν δύο ἵππων ὁ μὲν, εἵπομεν, εἶναι ἀγαθός, ὁ δὲ οὐχί· ἐναπολείπεται δὲ ἤδη νὰ προσδιορίσωμεν εἰς τί συνίσταται ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀγαθοῦ ἵππου ἢ ἡ κακία τοῦ κακοῦ. Ὁ μὲν ἐξ αὐτῶν λοιπὸν ἔχει ἀνάστημα εὐγενέστερον, εἶναι κατὰ τὸ σχῆμα εὐθυτενὴς καὶ κατὰ τὰ μέλη εὐσήμως ἀνεπτυγμένος, ὑψύχην, ὅπως οὖν κυρτὸς τοὺς μυκτῆρας, λευκόχρους, μελανόμματος, φιλότιμος μετὰ σωφροσύνης καὶ αἰδοῦς, ὁπάδῳ τῆς ἀληθινῆς δόξης πειθήνιος εἰς μόνον τὸ κέλευσμα καὶ τὴν φωνὴν τοῦ ἡνιόχου· ὁ δὲ ἄλλος ἀπ' ἐναντίας εἶναι ἐπικαμπής, κακῶς ἐσχηματισμένος, σκληραύχην, βραχυτράχηλος, συμπορόσωπος μελάγχρους, γλαυκόμματος, αἵματώδης, πλήρης θυμοῦ καὶ ἀλαζονίας, περὶ τὰ ὦτα δασύθριξ, δυσήνιος, μόνις ὑπέκων εἰς τὴν μάστιγα καὶ τὰ κέντρα.

» Ὅταν λοιπὸν ὁ ἡνίοχος ἰδὼν τὸ ἐρωτικὸν ἀντικείμενον, ὅπερ διαθερμαίνει διὰ τῆς αἰσθήσεως τὴν ψυχὴν του, αἰσθανθῇ γαργαλισμὸν καὶ κέντρα πόθου, ὁ μὲν εὐπειθὴς εἰς τὸν ἡνίοχον ἵππος συστελλόμενος τότε ὥς καὶ πάντοτε ὑπὸ τῆς αἰδοῦς, ἐγκρατεύεται τοῦ νὰ ἐπιπιδῇ κατὰ τοῦ ἐρωμένου· ὁ δὲ ἕτερος οὐδαμῶς πλέον φροντίζει οὔτε περὶ ἡνιοχικῶν κέντρων οὔτε περὶ μάστιγος, ἀλλ' ἀφηνιάζει ἐλαυνόμενος ὑπὸ ἀκαταμαχίτου ἀνάγκης, καὶ ἐμβάλλων εἰς ταραχὰς τὸν ὁμόζυγον ἵππον καὶ τὸν ἡνίοχον τοὺς παρασύρει πρὸς τὸν ἐρώμενον καὶ μνηεὶαν ποιεῖται αὐτοῖς τῆς τῶν ἀφροδισίων χάριτος. Οὗτοι δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀντιτείνουσιν ἀγανακτοῦντες διότι ἀναγκάζονται εἰς ἀναξιοπρεπεῖς καὶ ἀθεμίτους πράξεις· ἐπὶ τέλους δὲ, ὅταν τὸ κακὸν δὲν ἔχη ὅριον, ἐγκαταλείπονται εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἀκολάστου ἵππου ὑποσχεθέντες νὰ ἐκτελέσωσι τὸ θέλημά του· ἅμα δὲ ὥς πλησιάσωσιν εἰς τὸν ἐρώμενον βλέπουν τὴν ὄψιν του ἀστράπτουσιν. Ἀπέναντι δὲ τῆς θεᾶς ταύτης ἡ μνήμη τοῦ ἡνιόχου φέρεται πρὸς αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ κάλλους καὶ βλέπει

αὐτὴν ἱστῶσαν μετὰ τῆς σωφροσύνης ἐπὶ τοῦ ἁγίου βήματος. Καταληφθεὶς δὲ ὑπὸ φόβου καὶ σεβασμοῦ ὑπτιάζει καὶ ἄρκα ἀναγκάζεται νὰ ἐλκύσῃ εἰς τὰ ὀπίσω τὰς ἡνίας μετὰ τοσαύτης σφοδρότητος, ὥστε ἀμφότεροι οἱ ἵπποι ὀκλάζουσιν, ὁ μὲν ἐκὼν διότι δὲν ἀντιτείνει, ὁ δὲ ἀκόλαστος καὶ δυσήνιος ὁλως ἄκων. Ἀφοῦ δὲ ἀναποδίσωσιν ἱκανὸν διάστημα, ὁ μὲν πλήρης αἰσχύνης καὶ θάμβους βρέχει πᾶσαν τὴν ψυχὴν δι' ἰδρώτους καὶ ἀφροῦ, ὁ δὲ, κατευρασθέντος τοῦ πόνου, ὃν ἐνεποίησεν αὐτῷ ὁ χαλινὸς καὶ ἡ πτώσις του, μόλις ἀναλαβὼν ἀνεστὶν τινα ἐκφέρεται ὑπ' ὀργῆς εἰς λοιδορίας καὶ ὀνειδισμοὺς κατὰ τε τοῦ ἡνιόχου καὶ τοῦ ὁμόζυγος κατακρίνων αὐτοὺς ὡς δειλοὺς λειποτάκτας καὶ παραβάτας τῶν ὑποσχέσεων των· καὶ πάλιν ἀναγκάζων αὐτοὺς παρὰ τὴν θέλησίν των νὰ τὸν ἀκολουθήσωσι μόλις ὑπενδίδει εἰς τὰς παρακλήσεις των παραχωρῶν αὐτοῖς ἀναβολὴν τινα ἐπὶ ὠρισμένη προθεσμίᾳ· ἥς πληρωθείσης ὑπομιμνήσκει αὐτοὺς προσποιουμένους λήθην, καὶ διὰ τῆς βίας καὶ τῶν χρεμετισμῶν ἔλκων ἀναγκάζει αὐτοὺς πάλιν νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸν ἐρώμενον διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν· καὶ ἀφοῦ πλησιάσωσι, κύπτει τὴν κεφαλὴν, δάκνει τὸν χαλινὸν καὶ ἀναιδῶς τοὺς ἔλκει ἐπὶ τὰ πρόσω. Ὁ δὲ ἡνίοχος καταλαμβάνεται ἔτι μᾶλλον ἢ πρότερον ὑπὸ φόβου καὶ σεβασμοῦ, καὶ οἶονεῖ ἐκ πρώτης ἀφετηρίας ὑπτιάζων καὶ ἐλκύνων εἰς τὰ ὀπίσω ἔτι βιαστότερον τὸν χαλινὸν διὰ τῶν ὀδόντων τοῦ ἁγρίου ἵππου, καθαιμάσσει τὴν ἀκόλαστον γλῶσσαν καὶ τὰς γνάθους του, καὶ ρίψας κατὰ γῆς τὰ σκέλη καὶ τὰ μηρία του τὸν καταδαμάζει διὰ τοῦ πόνου. Ὅταν δὲ ὁ μοχθηρὸς ἵππος διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν αὐτῶν ὀδύνων παύσῃ τῆς ἀκολασίας, ἔπεται ἤδη τεταπεινωμένος τῇ διευθύνσει τοῦ ἡνιόχου, καὶ ὅταν ἴδῃ τὸ κάλλος τοῦ ἐρωμένου, ὑπὸ τοῦ φόβου ἀπόλλυται. Ὅθεν τότε μόνον ἡ ψυχὴ τοῦ ἐραστοῦ ἀκολουθεῖ τὸν ἐρώμενον μετὰ αἰδοῦς καὶ κοσμιότητος.

» Ἐπειδὴ λοιπὸν παντὶ τρόπῳ λατρεύεται ὡς ἄλλος Θεὸς ὑπὸ τοῦ ἐραστοῦ, εἰλικρινῶς αἰσθανομένου τὸν ἔρωτα, καὶ αὐτὸς ὁ νεανίας εἶναι φύσει φίλος πρὸς τὸν λάτρεν του, (διότι ἐκάτεροι εἰσὶ τρόπον τινὰ καθιερωμένοι εἰς τὸν αὐτὸν θεόν), εἰ καὶ προλαβόντως οἱ συμμαθηταὶ του ἢ ἄλλοι τις ἐνέσπειραν εἰς τὴν καρδίαν του μῖσος καὶ ἀποστροφὴν λέγοντες αὐτῷ ὅτι εἶναι αἰσχρὸν νὰ συναναστρέφῃται μετ' ἐρῶντος, εἰ καὶ οἱ λόγοι οὗτοι τὸν πρᾶκινουσι ν' ἀπωθῇ τὸν ἐρῶντα, προϊόντος ὁμοῦ τοῦ χρόνου ἡ ἡλικία καὶ ἡ εἰμαρμένη τὸν ἀναγκάζουσι νὰ συνάψῃ μετ' αὐτοῦ περιπαθῇ οἰκειότητα, διότι οὐδέποτε εἶναι πεπρωμένον δύο κακοὶ νὰ γίνωνται φίλοι οὐδὲ δύο ἀγαθοὶ νὰ μὴν ἀνταγαπῶνται. Ἀφοῦ δὲ ὁ ἐρώμενος ἔλθῃ εἰς σχέσιν μετὰ τοῦ ἐρῶντος καὶ ἀπο-

δεχθῇ τοὺς λόγους καὶ τὴν συναναστροφὴν του, λαμβάνων ἐκ τοῦ σύνεγγυς πείραν τῆς εὐνοίας του ἐκπλήττεται αἰσθανόμενος ὅτι ὅλοι ὁμοῦ οἱ ἄλλοι φίλοι καὶ οἰκεῖοι εἶναι μηδὲν παραβιλλόμενοι πρὸς τὸν ἐνθεον ἐραστήν. Ὅταν δὲ πικρατεῖνηται ἡ σχέσις αὕτη καὶ ὁ ἐρώμενος ἐρχεται εἰς ἀδιάκοπον ἐπαφὴν μετ' αὐτοῦ εἴτε εἰς τὰ γυμνάσια εἴτε εἰς ἄλλας συναναστροφάς, τότε ἡ πηγὴ ἐκείνου τοῦ ρεύματος, ἣν ὁ Ζεὺς ἐρῶν τὸν Γανυμήδη ὠνόμασεν ἐρωτικὸν πόντον (ἡμερον) ἀθρόα φερομένη πρὸς τὸν ἐραστήν εἰσρέει ἐν μέρει εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· τούτου δὲ ἐμπλησθέντος, τὸ ὑπόλοιπον ἐκχέεται πρὸς τὰ ἔξω· καὶ καθὼς πνοὴ ἀνέμου ἢ ἡχὼ προσβάλλουσα σῶμά τι λειὸν καὶ στερεὸν καὶ ἐκ τούτου πάλιν ἀπωθουμένη φέρεται εἰς τὸ σημεῖον ἐξ οὗ ὠρμήθη, οὕτως ἡ ἀπορροή τοῦ κάλλους ἐπανακάμπτει εἰς τὸν καλὸν νεανίαν διερχομένη διὰ τῶν ὁμμάτων, ὁχετῶν τῆς ψυχῆς, καὶ ἀναπτερώσασα αὐτὸν ἀνοίγει τοὺς πόρους τῶν πτερῶν, καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἐρωμένου ἐξ ὑπαμοιβῆς πληροῖ ἐρωτος· ἐρᾷ λοιπὸν καὶ αὐτὸς, πλὴν ἀγνοεῖ τίνα· καὶ οὐτε σύννοιδε τὴν φύσιν τοῦ πάθους του οὔτε δύναται νὰ τὸ διερμηνεύσῃ, ἀλλὰ καθὼς ὁ βλέπων ἄλλον ὀφθαλμιῶντα προσβάλλεται καὶ αὐτὸς ὑπ' ὀφθαλμίας μὴ δυνάμενος νὰ ἐξηγήσῃ τὴν αἰτίαν τοῦ νοσήματός του, οὕτω καὶ ὁ ἐρώμενος θεωρῶν τὸν ἐραστήν ἀναπαισθήτως συγκινεῖται καὶ αὐτὸς καὶ συνταράσσεται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πάθους γινόμενος ἐρωτόληπτος. Καὶ ὅταν μὲν ὁ ἐραστής του ἦναι παρών, πύει τοῦ πόνου ἐπίσης ὡς ἐκεῖνος· ὅταν δὲ ἀπουσιάζῃ, ὡσαύτως τὸν ποθεῖ καὶ ποθεῖται ἀπονέμων ἐκείνῳ ἐρωτικῇ ἀντὶ ἐρωτος· νομίζει δὲ καὶ ὀνομάζει τὸ πάθος του ὅχι ἐρωτικῇ, ἀλλὰ φιλίαν. Συνάμα δὲ ἐπιθυμεῖ σχεδὸν ὡς ὁ ἐραστής, εἰ καὶ ὀλίγον ἀσθενέστερον νὰ τὸν βλέπῃ, νὰ τὸν ἄπτηται, νὰ τὸν ἀσπάζηται, νὰ συγκοιμᾶται· καὶ λοιπὸν κατόπιν, ὡς εἶναι ἐπόμενον, ταχέως βάλλει εἰς ἐνέργειαν τὴν ἐπιθυμίαν του ταύτην. Ὅθεν εἰς τὴν συγκοίμησιν, ὁ μὲν ἀκόλαστος ἵππος τοῦ ἐραστοῦ ἔχει τί νὰ εἴπῃ πρὸς τὸν ἡνίοχον, καὶ ἀπαίτεῖ εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν πολλῶν κόπων του στιγμιαίαν τινα ἀπόλαυσιν· ὁ δὲ τοῦ ἐρωμένου οὐδὲν ἔχει νὰ εἴπῃ, ἀλλὰ ὀργῶν ὑπὸ ἀκατασχέτου ἐπιθυμίας ἦν ἀγνοεῖ ἐναγκαλίζεται τὸν ἐραστήν καὶ περιπαθῶς τὸν ἀσπάζεται ὡς εὐνούστατον εἰς αὐτόν, καὶ ὅταν συναναπαύωνται ἐν τῇ αὐτῇ κλίνῃ δὲν δύναται ν' ἀπαρνηθῇ ὅσον ἐκ μέρους του εἰς τὸν ἐραστήν τὴν χάριν ἣν τινα ἐνδέχεται νὰ ζητήσῃ οὗτος παρ' ἐκείνου· ἀλλ' ὁ ὁμόζυξ ἵππος καὶ ὁ ἡνίοχος ἀνθίστανται εἰς αὐτόν μετ' αἰδοῦς καὶ λόγου. Ἐάν λοιπὸν τὸ εὐγενέστερον μέρος τῆς διανοίας ὑπερισχύσῃ ὁδηγοῦν αὐτοὺς εἰς τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν φιλοσοφίαν, τὸν μὲν ἐνταῦθα βίον διάγουσιν ἐν ὁμονοίᾳ

καὶ μακαριότητι ἐγκρατεῖς ἑαυτῶν ὄντες καὶ κόσμιοι, ἐπειδὴ ὑπεδούλωσαν μὲν τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς ψυχῆς ἐνθα γεννᾶται ἡ κακία, ἡλευθέρωσαν δὲ ἐκεῖνο ἐνθα ἡ ἀρετὴ· μετὰ δὲ τὸ τέλος τῆς ζωῆς τῶν ἀναλαμβάνουσι τὰ πτερὰ τῶν καὶ γίνονται ἐλαφροὶ νικήσαντες ἐν τῶν τριῶν πελαισμάτων τῶν ὄντως Ὀλυμπιακῶν (*). Ἄλλο δὲ μείζον τούτου εὐτύχημα δὲν δύναται νὰ χορηγήσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον οὔτε ἡ ἀνθρωπίνη σωφροσύνη οὔτε ἡ θεία μανία. Ἐάν ὅμως προτιμήσῃ τὸ εἶδος ἐκεῖνο τοῦ βίου ὅπερ ἐστὶν ὁπωσοῦν ἀγοραῖον καὶ ἀπᾶδον πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, ἀλλὰ φιλότιμον, ἐνδέχεται ἐν καιρῷ μέθης ἢ ἄλλης τινὸς ἀμελείας οἱ ἀκόλαστοι αὐτῶν ἵπποι εὐρίσκοντες τὰς ψυχὰς τῶν ἀπροφυλάκτους νὰ συνάψωσιν ἀμφοτέρως εἰς ἐν, τρεπόμενοι τὴν ὁδὸν ἐκείνην ἣτις μακαρίζεται ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ ἐκπληροῦντες τὴν αἰσθητικὴν αὐτῶν ἐπιθυμίαν· καὶ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν ἀκολουθοῦσιν εἰς τὸ ἐξῆς τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἀλλὰ σπανίως, ἐπειδὴ ἡ πρᾶξις τῶν δὲν ἐπιδοκιμάζεται ὑπὸ πάσης τῆς διανοίας. Διατηροῦσι λοιπὸν καὶ οὗτοι τὰ δεσμά τῆς φιλίας εἰ καὶ οὐχὶ τοσοῦτον ἰσχυρῶς ὡς ἐκεῖνοι οἱ ἀγνοοὶ φίλοι, καὶ ἐνόσω ζεῖ ὁ ἐρῶς τῶν καὶ μετὰ τὴν ἀπόσβεσίν του, πιστεύοντες ὅτι, ἀφοῦ ἔδωκν ἀλλήλοις τὰ ἀσφαλέστερα ἐχέγγυα ἀμοιβαίας πίστεως, δὲν τοῖς εἶναι θεμιτὸν παραβῆναι αὐτὰ νὰ περιέλθωσι ποτὲ εἰς ἔχθραν. Ἐν δὲ τῇ τελευτῇ τοῦ βίου ἐκβαίνουσι τοῦ σώματος νὰ μὲν ἄπτεροι, ἀλλὰ τείνοντες πρὸς πτέρωσιν, ὥστε ἐπαξίως ἀνταμείβονται ἐνεκεν τῆς ἐρωτικῆς μανίας τῶν· διότι ὁ νόμος δὲν ἐπιτρέπει ὅπως οἱ κατάρξαντες ἤδη τῆς ὑπουρανίου πορείας νὰ καταβῶσι πλέον εἰς τὸ σκότος καὶ ὑπὸ γῆς, ἀλλ' ἐγγυᾶται αὐτοῖς συμβίωσιν λαμπράν καὶ πλήρη εὐδαιμονίας καὶ ὅταν ἀνακτήσωνται τὰ πτερὰ τῶν, νὰ τὰ ἀνακτήσωνται ταῦτοχρόνως ἀμφοτέρωι χάριν τοῦ συνάψαντος αὐτοὺς ἐρωτος.

» Τοιαῦτα εἶναι, ὦ παῖ, τὰ μεγάλα καὶ θεῖα πλεονεκτήματα ἃτινα θέλει σοὶ δωρήσῃν ἡ φιλία τοῦ ἐραστοῦ· ἡ δὲ μετὰ τοῦ ἐρῶντος συγκοινωνία, ἣτις συγκινησμένη μετὰ θνητῆς σωφροσύνης διανέμει μόνον δῶρα θνητὰ καὶ φειδωλὰ, ἐντίκτει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἐρωμένου ἐκείνην τὴν ὑπὸ τῶν πολλῶν ὡς ἀρετὴν ἐπαινουμένην ἀνελευθερίαν καὶ ποταπότητα αἰσθημάτων, καὶ γίνεται εἰς αὐτὴν αἰτία τοῦ νὰ περιπλανᾶται ἄνους περὶ τὴν γῆν καὶ ὑπὸ γῆς ἐννεακισχίλια ἔτη.

» Εἰς σέ, ὦ φίλε Ἐρως, ἀποτίω καὶ ἀφιερῶ τὴν παλινωδίαν μου ταύτην ὅσον ἔνεστι καλλίστην καὶ

(*) Ἐν τοῖς Ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσιν ὁ παλαιστῆς καταβαλὼν τρεῖς τὸν ἀντίπαλόν του ἀνεκηρύττετο νικητής. Ἄλλως δὲ αἱ τρεῖς ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαι χιλιετίες περίοδοι τῶν τριῶν δοκιμασιῶν τῆς φιλοσοφίας ψυχῆς παραβάλλονται ἐνταῦθα πρὸς τὰ ἐν τοῖς Ὀλυμπίοις τελούμενα τρία παλαιόματα.

ἀρίστην πρὸς ἐξιλέωσιν τῶν πρότερον ἡμαρτημένων μοι· ἐὰν δὲ αἱ λέξεις καὶ τὰ διανοήματα ἦναι ὅπως οὖν ποιητικὰ αἴτιος εἶναι ὁ Φαῖδρος ὅστις μὲ ἠνάγκασε νὰ τὰ μεταχειρισθῶ. Σύγγνωθί μοι λοιπὸν διὰ τὸν πρῶτον λόγον μου καὶ εὐαρεστήθητι διὰ τοῦτον τὸν δεύτερον, ἵλεως δὲ γενοῦ μοι ὅπως μήτε ἀρχιρέσης μήτε ἐλαττώσης δι' ὀργὴν τὴν ἐρωτικὴν μου τέχνην, ἣν μοι ἐδώρησας, χάρισαι δὲ νὰ ἦμαι εἰς τὸ ἐξῆς ἔτι μᾶλλον ἢ νῦν ἐντιμος καὶ εὐυπόληπτος παρὰ τοῖς καλοῖς. Ἐὰν δὲ ἐν τῷ προλαβόντι λόγῳ ὁ Φαῖδρος καὶ ἐγὼ εἴπομεν βαρὺ τι καὶ ἀναξιοπρεπὲς εἰς τὴν θεότητά σου, ἀποδίδων τὴν αἰτίαν τῶν τοιούτων βλασφημιῶν εἰς τὸν Δυσίαν τὸν πατέρα τοῦ λόγου, ἀπόσπασχί τον ἀπὸ τοὺς τοιούτους ἀσεβεῖς λόγους, καὶ τρέψον αὐτὸν ἐπὶ τὴν φιλοσοφίαν, ὡς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Πολέμαρχος ἐπασχολεῖται εἰς αὐτήν, ἵνα καὶ οὗτος ὁ ἐραστὴς τοῦ ὁ Φαῖδρος μὴ ἀμφιταλαντεύηται εἰς τὸ μετὰ ταῦτα, ὡς ἐν τῷ παρόντι, μεταξὺ τῶν κενῶν τούτων ῥητορικῶν γυμνασμάτων καὶ τῆς ἀληθοῦς σοφίας, ἀλλ' ἀσχολῆται ὁλοσχερῶς εἰς τὸν ἔρωτα συνδυαζόμενον μετὰ φιλοσοφικῶν λόγων.*

(Ἐπεταὶ συνέχεια.)

ΑΠΟΔΗΜΗΤΟΥ ΑΝΑΜΝΗΞΕΩΝ

ΑΠΟΞΓΓΑΣΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ (¹).

Νεκροταφείου ἑλλειψίς καὶ ἐνταφιασμοὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. — Αἵτια καὶ ἀποτελέσματα. — Θρησκευτικὰ κληροδοτήματα. — Διαισθητικαὶ, αἷμα λείψανα, πληθὺς ἐορτῶν. — Ἐνθαρρύνουσι τὴν ἀργίαν καὶ τὴν ψευδομαρτυρίαν. — Ξαυέριος Σκρόφανις καὶ Ἑλένη Ματαράγκα. — Παναγύρεις.

Ἢ Ζάκυνθος στερεῖται νεκροταφείου· — καὶ διατί; Διότι οἱ μὲν ἱερεῖς, συνειθισθέντες ἀπ' αἰώνων ἤδη νὰ θάπτωσι τοὺς νεκροὺς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀμειβομένοι διὰ τε τὴν ἐνταφίαν καὶ τὰ μνημόσυνα καὶ λαμβάνοντες διὰ τοῦτο κληροδοτήματα, ἀποστρέφονται τὸ νεκροταφεῖον, οἱ δὲ κάτοικοι, ἕνεκα τῆς παλαιᾶς καὶ ἐρριζωμένης ἔξω, πιστεύουσιν ἦττον ὅσιον τὸν περιέχοντα καὶ οὐχὶ περιεχόμενον ἐν ἐκκλησίᾳ τόπον. Ἢ δὲ δοξασία αὕτη, κοινὴ ἀνὰ πᾶσαν τὴν πρῶν Ἰόνιον Πολιτείαν, καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς πόλεσιν ἐν αἷς δι' ἰδιαίτερου κανονισμοῦ καθιερώθη καὶ ὑπάρχει νεκροταφεῖον καθίστησι σπανίαν τὴν χρῆσιν αὐτοῦ· οὕτως ἐν Κερκύρᾳ πᾶσαι αἱ οἰκογένειαι, καὶ ἰδίως αἱ ἀριστοκρατικαί, προτιμῶσι τὴν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐνταφίαν τῶν ἀποθνήσκόντων συγγενῶν αὐτῶν. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ ἐν Ζακύνθῳ κατὰ τοῦτο ἀξιοκατάκριτος ἀμέλεια

τῆς ἀγγλικῆς προστασίας ὀφείλει ἰδίως νὰ ἐπισύρῃ τὴν ἡμετέραν μομφήν, διότι ὅ,τι οἱ Ἄγγλοι ἤθελαν ἐν Ἑπτανήσῳ τοῦτο καὶ ἐγένετο (μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ἀνατροπῆς τῶν τελεσιδικιῶν ἀποφάσεων!), μὴ λησμονήσωμεν ὅμως ὅτι τὸ τοῦ νεκροταφείου ζήτημα περιεῖχεν ἐμμέσως καὶ τι ἐκκλησιαστικόν, διότι ὅτε πρό τινων ἐτῶν ἐπαρχὸς τις Ζακύνθιος ἐπέμεινεν ἐπιδιώκων τὴν σύστασιν νεκροταφείου, τοσοῦτον ἐταράχθησαν οἱ ἱερεῖς τῆς πόλεως, ὥστε ὁ ἀρχιερεὺς (¹), φύσει πρᾶος, φοβηθεὶς ἱερτικὴν στάσιν, ἀντέστη εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου τούτου· ἀλλὰ νῦν ἰδίως, καὶ ἔτι μᾶλλον, ἀξιοκατάκριτος εἶναι ἡ ἑλληνικὴ τῆς νήσου ἀρχή, διότι ἐν ᾧ ῥητῶς τὸ Βασ. Διάταγμα τῆς 28 Μαρτίου 1834 ἀπαγορεύει τοὺς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ταῖς πόλεσιν ἐνταφιασμοὺς καὶ ἐν ᾧ τὸ ἐλάχιστον τῶν παλαιῶν ἐπαρχιῶν χωρίον ἔχει κοιμητήριον, ἐπιτρέπει καὶ μετὰ τὴν ἑνωσιν τὸ ἄτοπον τοῦτο μὴ φροντίζουσα περὶ νεκροταφείου (²). Ὁ ἀὐτὸς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις εἶναι πάντοτε μεμολυσμένος, τὸ ἔδαφος ὑγρὸν, αἱ πλάκες διεσπασμέναι, ἡ δὲ νοσώδης ἀτμοσφαῖρα τῆς ἐκκλησίας, ἐπιδρῶσα καὶ ἐπὶ τοὺς ἐκκλησιαζομένους καὶ ἐπὶ τὴν ἐξωτερικὴν, γεννᾷ βεβόησιν ἢ ὑποθάλλει ἀσθενείας. Δὲν ἐνθυμούμαι νῦν ἀκριδῶς, ἀλλ' ἐγένετο ἐσχάτως ὁ ὑπολογισμὸς, πόσαι μυριάδες, δύο ἢ τρεῖς, ἐτάφησαν ὑπὸ τὰς πλάκας τῆς Ἀναλήψεως, ἀρχαιοτάτης ἐκκλησίας τῆς Ζακύνθου, ἀπὸ τῆς κτίσεως αὐτῆς· ὁ εἰσερχόμενος εἰς αὐτὴν εἰσπνέει ἀέρα μεμολυσμένον, ἀληθῆ θάνατον, καὶ παρὰ πολλῶν ἐνοριτῶν ἤκουσα ὅτι οὐδέποτε ἐκκλησιαζόνται εἰς τὴν ἐκκλησίαν ταύτην, διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ διαμείνωσιν ἐπὶ πολὺ ἐν αὐτῇ. Τὸ κατ' ἐμὲ, ὅσάκις εἰσῆλθον εἰς ἐνοριακὸν τινα τῆς Ζακύνθου ναὸν, ἡσθάνθην μὲν συστελλομένην καὶ πιεζομένην τὴν καρδίαν μου, διανοούμενος ὅτι ἐπάτουν χῶμα ἀντικαταστήσαν τὸν ὁμοίον μου, ἡ δὲ ἀναδιδομένη ἐκ τῆς γῆς θανατικὴ ὁσμὴ καὶ ὑγρασία μὲ ἠνάγκασε πάντοτε νὰ σπεύσω πρὸς ἐξοδον.

Εἶπον ἀνωτέρω ὅτι ἡ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐνταφίαις ἐπισύρει αὐταῖς κληροδοτήματα· ἀλλὰ τὸ κέρδος τοῦτο δὲν πρέπει ν' ἀποδοθῇ μόνον εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀποθνήσκοντος νὰ εὐεργετήσῃ τὸ ἱερόν, — καὶ τοὺς περιέποντας αὐτὸ, — ἐνθα αὐτὸς τε καὶ τὰ προσφιλῆ μέλη τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ θέλουσι κοιμηθῇ τὸν αἰώνιον ὕπνον. Παρατήρησα ὅτι οὐδέποτε ἀναγινώσκεται ἐν Ζακύνθῳ διαθήκη, μὴ περιέχουσα πολλὰ μικρὰ κληροδοτήματα εἰς πλείον

(¹) Ν. Κοκκίνης, ἐσχάτως ἀποθανών.

(²) Ὅτε τῇ 1833 ἐνέσκηψεν εἰς Ζάκυνθον ἡ χολέρα, τὰ θύματα αὐτῆς ἐθάπτοντο ἐν νεκροταφείῳ ἐπίτηδες παρασκευασθέντι καὶ οὐ μακρὰν τοῦ ΝΔ μέρους τῆς πόλεως κειμένῳ· ὁ περίβολος οὗτος δύναται καλλίστῃ γὰρ εἶσθῃ γῆν ὡς κοιμητήριον τῆς πόλεως.

(¹) Ἰδε φυλλάδ. 422, 15 Ὀκτωβρίου, σελ. 277.